

55. srečanje mladih raziskovalcev Slovenije 2021

VPLIV PROSTE IGRE NA RAZVOJ OTROK

Interdisciplinarno področje
Umetnost in psihologija/pedagogika
Raziskovalna naloga

III. gimnazija Maribor
Gospodsvetska cesta 4
2000 Maribor

Avtorici: Klara Pešak, Lucija Breznik
Mentorica: Katarina Goričan Pokrivač

Maribor, maj 2021

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
1.1	Opredelitev problema.....	2
1.2	Cilj	2
1.3	Predvidevanja.....	2
1.4	Hipoteze	2
2	PREGLED OBJAV ALI PREGLED STANJA TEHNIKE	3
2.1	Opredelitev predšolskega obdobja.....	3
2.2	Igra	3
2.3	Kaj je prosta igra?	4
2.3.1	Definicija	4
2.3.2	Bob Hughes:.....	4
2.3.3	Rudolf Steiner:	5
2.3.4	Waldorfska pedagogika:	6
2.4	Prednosti in koristi proste igre	7
2.5	Kako nastane prosta igra	11
2.6	Dejavniki, ki vplivajo na prosto igro	13
2.7	Prosta igra spodbuja različne veščine	14
2.8	Zakaj je prosta igra tako pomembna in kako k njej spodbujati?	14
2.9	Kako možgani napredujejo s prosto igro?	17
2.10	Razlika med prosto igro in drugimi igrami	18
2.11	Otrok naj se igra vsak dan	20
2.12	Kako pomembna je prosta igra v predšolskem obdobju?	20
2.13	Pomembnost materiala in igrač pri prosti igri.....	21
2.14	Pomembnost proste igre v naravi.....	23
2.15	Pomembnost časa in prostora pri prosti igri	24
2.16	Vloga pedagoškega delavca, starša, vrstnika in otroka pri prosti igri.....	25
2.16.1	Pedagoški delavci.....	25
2.16.2	Vloga staršev	26
2.16.3	Vloga otroka	27
2.16.4	Vloga vrstnikov	28

2.17	Prosta igra nekoč in danes.....	29
2.17.1	Prosta igra nekoč.....	29
2.17.2	Prosta igra danes.....	30
2.18	Zakaj prosta igra izginja?	31
2.19	Koliko proste igre je v otroštvu otrok danes in kakšne so posledice?	32
2.20	Kako prepoznati otroka, ki mu je odvzeto otroštvo?	34
2.21	Kako jim pomagati? - Nasveti staršem	34
2.22	Vzgojiteljica je plačana zato, da dela!	35
2.23	Kako pa je v otrokovi notranjosti, če je otrok brez proste igre?	36
2.24	Kako bi mi rešili tak problem?	36
2.25	Kaj narediti?	38
2.26	Kaj pa delajo starši?.....	38
3	MATERIAL IN METODE ALI METODOLOGIJA	40
4	REZULTATI ALI IZSLEDKI	41
4.1	Rezultati.....	41
5	DISKUSIJA ALI RAZPRAVA	47
5.1.1	Vrednotenje hipotez	48
6	DRUŽBENA ODGOVORNOST	49
7	ZAKLJUČEK	50
8	PRILOGA.....	51
8.1	Anketni vprašalnik.....	51
9	VIRI IN LITERATURA	54

KAZALO GRAFOV:

Graf 1 Koliko časa na dan se vaš otrok prosto igra?	41
Graf 2 Koliko časa na dan vaš otrok presedi za ekrani?	42
Graf 3 Koliko pozornosti posvečate svojemu otroku?	42
Graf 4 Se vam zdi, da je vašemu otroku kdaj dolgčas?	43
Graf 5 Ali se vaši otroci prosto igrajo več ali manj, kot ste se vi kot otrok?	43
Graf 6 Ali menite, da ste z otrokom dovolj v naravi (gozd, travnik)?	44
Graf 7 Pustite otrokom, da se kdaj igrajo sami?	44
Graf 8 : Ali načrtujete prosto igro za vsak dan v vrtcu?.....	45
Graf 9 Koliko časa v vrtcu nemenite prosti igri?.....	45
Graf 10 Ali otroci samoiniciativno začnejo igro, ali jih pri tem spodbujate vi?.....	46

KAZALO SLIK:

Slika 1 Otrokova domišljija	10
Slika 2 Otroku mora kdaj biti tudi dolgčas.....	11
Slika 3 Možgani z igro napredujejo.....	17
Slika 5 Otroci potrebujejo svobodo.....	20
Slika 6 Konstrukcijske igrače.....	22
Slika 7 Narava je del nas, brez nje nas ni!.....	23
Slika 8 Otrok si v igri najde tudi naravne materiale kot igrače.....	24
Slika 9 Vrstniki igrajo pomembno vlogo pri igri.	28
Slika 10 Prosta igra nekoč	29
Slika 11 Prosta igra danes	31
Slika 12 Posledica- depresija	33

POVZETEK

Nekoč je bila prosta igra nekaj samoumevnega, danes pa ima otrok za to dejavnost na voljo precej manj možnosti. Z aktivnostmi, ki jih vodimo odrasli, otroka prikrajšamo za igro, ki bi jo sicer kreiral on sam. S tem preskočimo ali zamudimo veliko razvojnih in odnosnih momentov. Na kratek rok organizirane dejavnosti otroku navidezno celo koristijo.

Posledice so vidne v tem, koliko stvari otrok zna in ve in jih lahko pokaže drugim. Raziskave pa kažejo, da na dolgi rok otrokom to pusti negativne posledice na kognitivnem, socialnem, motoričnem in čustvenem področju. Danes imajo otroci zanjo precej manj časa in manj možnosti. Naše babice in dedki so se včasih igrali bistveno manj, vendar je vsaka njihova igra bila prosta, kar pomeni, da ni bila vodena, noben je ni organiziral, otroci so se igrali po svoji domišljiji. Pozitivni učinki proste igre otrok (v kateri odrasli ne sodelujejo), ki je prepuščena ustvarjalnosti, iznajdljivosti, socialni, čustveni in tudi kognitivni sposobnosti otrok, so postali drugotnega pomena.

Pomembnejše je, da so vzgojitelji in starši pred javnostjo videti ves čas zaposleni, 100% angažirani s spodbujanjem možganskih celic naših malih nadobudnežev, starši pa v očeh ostalih staršev kot popolni, vedno na razpolago in "vse nadzorujoči".

Z uvedbo devetletke je bil načrt razvojno naravnani k otroku. Zamišljeno je bilo namreč, da se bodo v prvem razredu otroci učili skozi igro, saj je to za šestletnike edini pravi in najučinkovitejši način. Imeli bodo igralne koticke, kjer bodo preko različnih iger spoznavali števila, si oblikovali številske predstave, preko ustvarjanja in gibanja razvijali spretnosti za kasnejše pisanje in branje. No, ta zgodba se je hitro zaključila. Zdaj pa otrok v prvem razredu: hop na stol in za mizo, za pet šolskih ur ali več, vmes pa le en malo daljši odmor za malico. Sprašujeva se... Kje je igra? Kje je gibanje? Kje je njegovo zadovoljstvo, ki si ga otrok želi? Vzgojitelji ter starši, jim ponudijo materialne stvari, da se lahko otrok tako zaposli in imajo čas zase in odrasle stvari kot so kuhanje, urejanje, služba, ipd.

Vzgojitelji in starši danes poskušajo otroka vplesti v čim več iger in dejavnosti, ki jih sami vodijo. To ni prav, saj bi otroku več pomenila igra, ki si bi jo sam izmislil in se igral po svoji domišljiji, kot pa igra, ki jo pripravi in vodi vzgojiteljica v vrtcu. Moramo pa vedeti tudi to, da se vsak otrok ne zna samostojno prosto igrati ampak samo vodeno, zato te otroke ne silimo v prosto igro.

Obe sva bili 1 mesec na praktičnem usposabljanju v vrtcih, kjer sva opazili, da se večino časa, kadar so v vrtcu igrajo načrtovane dejavnosti. Vzgojiteljica jih pelje na igrišče, kjer se igrajo dejavnosti kot so (primer: ledene babe, črni mož..). Čez čas spet pridejo v igralnico, kjer je podobna zgodba, samo dejavnosti so se spremenile (primer; igranje z avti...).

Prišli sva do spoznanja, da je danes proste igre v vrtcu minimalno.

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorici prof. Katarini Goričan Pokrivač, za pomoč, svetovanje, spodbujanje in oporo ob pisanju najine raziskovalne naloge.

Zahvalili bi se radi tudi vodjem in delavcem vrtcev ter staršem otrok, ki so se prijazno odzvali in izpolnili najino anketo ter s tem pripomogli k raziskovanju in pisanju kvalitetne raziskovalne naloge.

1 UVOD

»Ko si enkrat v igri, ki se ji reče ‘vse je mogoče’, je pač mogoče prav vse«

(Peter Florjančič, slovenski izumitelj in inovator, rojen 1919).

Za začetek se zazrite v zgornjo misel in jo preberite večkrat ter se zamislite.

V letošnjem šolskem letu 2020/2021 sva se odločili za raziskovalno nalogo na temo Vpliv proste igre na otrokov razvoj. Najbrž se vam poraja vprašanje zakaj ravno ta tema? Odgovor je preprost, obe se šolava že kar nekaj časa za vzgojiteljico in če želiva svoje delo opravljati na pravilen način tako kot na teoretičnem znanju tudi v praksi morava vedeti kaj sploh je igra in vse njene skrivnosti in značilnosti.

Najina raziskovalna naloga vsebuje vse kar potrebujete vedeti o vplivu proste igre na otrokov razvoj. V teoretičnem delu sva opredelili čisto na kratko kaj je najpomembnejše o prosti igri in katere so njene značilnosti. Nato sva se poglobili v razlike med igrami, ter kakšne so koristi in prednosti proste igre, ter kako otroka spodbujati k prosti igri oz. kako otroku prepustiti, da se dolgočasi. V samem nadaljevanju pa sva še predstavili dejavnike, kateri vplivajo na otrokovo vedenje v sami igri in na vlogo odraslega.

Proti koncu pa so predstavljeni še rezultati ankete, v kateri sva vključili različna vprašanja, ki se navezujejo na otroke doma in vrtce, v mestu in na podeželju. Z njo sva ugotovili kako se otroci glede na okolje tudi vključujejo v prosto igro in prišli do končnega spoznanja in lahko ovrgle ali potrdile najine zastavljene hipoteze.

V današnjem času pojem prosta igra za starše in šolo postaja tabu tema, saj jo vedno bolj krčimo. V času, ko se otroška igra počasi umika med štiri stene in postaja vse bolj omejena na zaslonsko tehnologijo, se nama je zdelo pravilno, da se odločiva za to temo, da izveva čim več informacij ter, da mnogim staršem preko raziskovalne naloge odpreva oči.

1.1 Opredelitev problema

V današnjem času imajo odrasli občutek, da je njihovemu otroku dolgčas in ga morajo takoj zaposliti, ga vpisati v neko dejavnost, klub,.... otroku sploh ne dajo več dihat. Ko pride iz ob vrtčevskih dejavnosti pa ga doma zaposlijo z pomočjo ali katerim koli drugim delom. V bistvu ima po tem takem otrok največ časa za prosto igro in igro nasploh doma, vendar tudi doma si sigurno najde kakšno drugo zaposlitev, ali pa mu enostavno starši ponudijo telefon, računalnik, televizijo (risanke), da imajo po službi malo miru in lahko v miru opravijo svoje zadolžitve. V vrtcu pa otroci opravljajo vodene aktivnosti, ki jih v naprej pripravi vzgojiteljica in nimajo časa za prosto igro ali je pa ta minimalen.

1.2 Cilj

Cilj najine raziskovalne naloge je bil, ugotoviti, koliko časa se otroci prosto igrajo doma ali pa v vrtcu, kako prosta igra sploh vpliva na njih. Kakšno vlogo igra narava pri otrokovi prosti igri in kako se z njo razvijajo otrokovi možgani in otrok nasploh. Ali starši otrokom dovolijo, da jim je kdaj dolgčas, kakšna je naloga odraslega, pri prosti igri,...Cilj raziskovalne naloge pa je bil tudi se naučiti kaj novega, kar bova lahko tudi v času najine službe in starševstva izkoristili in nama bo pomagalo.

1.3 Predvidevanja

Predvidevava, da se predšolski otroci premalo prosto igrajo, vsaj v vrtcu, saj imajo vzgojitelji vedno pripravljene neke aktivnosti. Najino predvidevanje je tudi, da otroci bistveno manj časa preživijo v naravi, kot so ga njihovi starši. Dokaz je, da otroci bistveno manj časa preživijo v naravi, saj so večino časa za ekrani.

1.4 Hipoteze

- Otroci se nikoli ne dolgočasijo.
- Otroci imajo na razpolago zelo malo časa za prosto igro.
- Otroci so premalo v naravi.
- Redko kateri otrok se zna sam zaposliti, si poiskati zadolžitev/ igro.
- Vzgojitelji/ starši nimajo vloge pri prosti igri.
- Otroci veliko časa presedijo za ekrani.

2 PREGLED OBJAV ALI PREGLED STANJA TEHNIKE

2.1 Opredelitev predšolskega obdobja

Predšolsko obdobje zajema čas po rojstvu do vstopa otroka v šolo. Ob vstopu v vrtec morajo otroci biti stari najmanj 11 mesecev, v vrtcu pa so do 6. leta starosti. Predšolske otroke delimo na 2 starostni skupini to sta: 1. Starostno obdobje (otroci od 1. - 3 leta) in 2. starostno obdobje (3 leta - vstopa v šolo). Ravno predšolsko obdobje je značilno za primarno socializacijo, ki ima zelo velik vpliv na otrokov razvoj. Najpomembnejši dejavniki socializacije v tem obdobju pa so družina in vrstniki ter vrtec. V obdobju primarne socializacije poteka zelo intenziven razvoj gibanja in telesa (rast, sposobnost gibanja). Na spoznavnem (sposobnost učenja in govora, razvoj mišljenja), čustveno-osebnostnem (razvoj osebnosti in spoznavanja čustev), in socialnem področju (sklepanje prijateljstev, interakcija z vrstniki, zmožnost moralne presoje) otrokovega razvoja.

2.2 Igra

Igra je otrokova spontana, prijetna, prostovoljna in ustvarjalna dejavnost. Preko igre otrok spoznava sebe, svet in svojo okolico ter se uči. Otrok z njeno pomočjo razvija različne spretnosti in sposobnosti. Vpliva na razvoj otrokovega mišljenja, dobivanje izkušenj, znanja, na otrokovo čustveno in socialno življenje otrokova igra se skozi rast in razvoj otroka stopnjuje in nadgrajuje. Poznamo več vrst otrokovih iger. Te so funkcijska igra, konstrukcijska igra, igre s pravili in simbolna igra. Glede na otrokovo socialno udeležbo pa poznamo individualno igro (do 2 leta), vzporedno igro (med 2. in 3. letom), skupno igro (po 3. letu), ki je najprej asociativna, nato pa sodelovalna.

2.3 Kaj je prosta igra?

Igra je za otroka predvsem v prvih letih življenja glavna dejavnost in nenadomestljiva potreba. Otrok za svojo igro potrebuje čas, prostor, spodbude, družbo in samostojnost. Rad ima vse tisto, s čimer se lahko igra. Vedeti moramo, da se zna otrok igrati z vsem, kar mu pride pod roke. Igra prinaša v otrokov svet veselje in zadovoljstvo, zato je zelo pomembno, kdaj dobi v roke prvo igračo. Poleg tega mu igra pomaga do razvoja njegove osebnosti.

Otrok se igra zaradi zadovoljstva, ki mu ga nudi igra, in ne zaradi zunanje prisile. Potek in smisel sta v njej sami, zato otroku ni najpomembnejši zastavljen cilj ampak sam proces, uživanje in zadovoljstvo v igri. Otroci se igrajo, ker je to tisto, kar so vajeni delati. Vendar je igra za njih veliko več kot zapolnitev prostega časa, pripravi jih za poznejše življenje.

2.3.1 Definicija

V kurikulumu za vrtce (l.1999) piše; Igra je spontana, navadno otroška dejavnost, ki jo pa lahko opazimo tudi pri odraslih. Pogosto je igra skupinska, za razvedrilo in zabavo, lahko pa gre tudi za gibalno-športno dejavnost. Igra je spontana, povezana z nepričakovanim in ne vzročnim delovanjem. Izvaja se zaradi nje same, je notranje motivirana, svobodna, odprta ter za izvajalca prijetna.

2.3.2 Bob Hughes:

Bob Hughes (l.2012), naredi presek različnih avtorjev in določi tri kriterije, po katerih neko vedenje določi kot igro. Kriteriji, da vedenju otrok lahko rečemo igra, so po Hughesu ti, da je vedenje:

- Svobodno izbrano – otroci izbirajo kdaj, kako in kaj se bodo igrali. Taka igra ni del organiziranega programa in nima nobenih mejnikov, ki jih mora otrok doseči.
- Usmerja ga tisti, ki se igra – otroci sami določajo pravila igre in vloge, ki jih igrajo.
- Notranje motivirano, torej da ga oseba ne izvaja zaradi zunanjih nagrad ali ciljev igra se izvaja zaradi igre same in ne zaradi kakršnekoli nagrade certifikata/ potrdila ali statusa.

Več ko dodajamo igre oz. dejavnosti, ki jo vodijo in nadzirajo odrasli, manj je možnosti za igro po kriterijih, ki jih izpostavi Hughes. Za lažje razlikovanje med obema igrama, se je za to svobodno izbrano igro oblikoval izraz “prosta igra”.

2.3.3 Rudolf Steiner:

Že Rudolf Steiner, ustanovitelj Waldorfske pedagogike, se je zavedal pomena proste igre. Razvil je izobraževalni koncept in v njegove temelje vgradil tudi obilico proste igre za otroke.

Mednje uvrščamo gozdne vrtce in šole, doživljajska igrišča, proste šole in druge. Steiner utemeljuje, da je prosta igra ena od nosilnih rok zdravega razvoja otrok. To, kar otrok ustvari v prosti igri brez odraslega vmešavanja in predlogov, je stvaritev otroka, posledica njegovega napora, zamisli, volje, rok in misli. Še lepše je, ko je to stvaritev petih otrok, ki se ne poznajo dolgo. So pa v tem trenutku postali tesni prijatelji skrivnostnega sveta. Meni, da prosta igra pri otrocih razvija in spodbuja socialno vedenje večine in socialne procese v skupini. Bil je prepričan, da če otrokom omogočimo preživljati dneve v sanjajočem stanju zavesti, ob obilju proste domišljajske igre, z vmesnimi krajšimi vodenimi dejavnostmi, je to najbolj ugodno za razvoj duševnega ravnovesja, budnosti in ustvarjalnosti v odrasli dobi. Kolikor bolj se vzgojitelju posreči nemoteno pustiti otroke v njihovem sanjam podobnem stanju zavesti, toliko bolj bodo otroci zadovoljni in ustvarjalni.

Temelj proste igre je posnemanje in je razvoju primerna oblika učenja in predelovanja doživetij. Otroci posnemajo različne doživete aktivnosti, pa tudi notranje drže, stališča in gibe. Prosta igra je intenzivna vaja za vse čute. Okolje v otroku ustvarja vtise in tako oblikuje organe in izgrajuje individualne telesne oblike

2.3.4 Waldorfska pedagogika:

Glede na Waldorfsko pedagogiko je prosta igra čas, ko se otrok popolnoma svobodno igra v prostoru. Daje mu priložnost odkrivanja in razvijanja individualnega navdiha. Če se da otroku priložnost svobodnega gibanja in uresničenja lastnih impulzov za igro, je to zanj blagodejni učinek izdiha po vdihu vodene aktivnosti (hranjenje, oblačenje). Brez poučevanja se samostojno uči različnih sposobnosti lastnega bitja v odnosu z otroki, v skupini pa se vživlja v socialne odnose. Uči se urejanja in nadziranja lastne volje. Otroek iz obstoječih izkušenj izbira tisto, kar bo vnesel v dejavnost posnemanja. Kar imenujemo igra, je najbolj realna dejavnost človeškega bitja. To je otrokovo osnovno delo. Z igro se izgrajuje njegova osebnost in odnos s samim seboj in s svetom okoli njega.

Otroška igra je tista dejavnost, ki na najbolj naraven način združuje temeljna načela predšolske vzgoje in je v primeru, da je opredeljena dovolj široko v smislu preseganja svoje vpetosti v t. i. akademski ali razvojni pristop v predšolski vzgoji, razumljena kot način otrokovega razvoja in učenja v zgodnjem obdobju (Kurikulum za vrtce l. 1999). Igra je temelj vzgoje za notranjo svobodo v poznejših obdobjih življenja. Otroci se skozi igro učijo, vendar ne na način kakršnega poznamo mi (sistematičen način), ampak spontano, svobodno, kljub temu dobivajo dragocene izkušnje o svetu. Skozi igro spoznavajo sebe, svoje telo, svoje vrstnike, prav tako pa utrjujejo svoje pridobljeno znanje.

2.4 Prednosti in koristi proste igre

Prosta igra je temeljna in najpomembnejša dejavnost predšolskih otrok. V igri ima otrok možnost izraziti svoje izkušnje in počutja.

Pri igri se otrok povezuje s svetom, obenem pa pride do novih spoznanj. Igra je za otroka tako pomembna kot za odraslega delo. Otroka vodi k socialnemu vedenju, domišljiji, iniciativnosti, pogumu za svobodno ustvarjalnost in še bi lahko naštevali. Prosta igra razvija socialne procese v skupini in daje otroku možnost samostojnosti, samozavesti ter svobodne volje. Težko je naštet vse prednosti in koristi, ki jih ima igra za otroka. Vpliva na razvoj otrokove osebnosti, kot celote, torej v socialnem, čustvenem, voljnem in kognitivnem pogledu. Na to kažejo misli enega naših prvih in največjih otroških psihologov, dr. Ivana Toličiča, ki jih je zapisal že konec sedemdesetih let dvajsetega stoletja v svojem delu *Otroška psihologija*: »V igri pride do izraza otrokova dejavnost; v njej se izraža otrokov intelektualni razvoj, njegovi motivi, vrednotenja, čustveno doživljanje, osebne lastnosti, itd. Zato je otrokova igralna dejavnost ena od najnaravnejših poti, ki nam na poseben način odkriva dinamično strukturo in delovanje otrokove osebnosti.

Prosta igra je naravno razviti in gensko vgrajen mehanizem, preko katerega ljudje razvijamo osnovne funkcije za preživetje. Nekateri avtorji in raziskovalci (Sunderland, l. 2010 ter Pellis, l. 2009) so npr. prišli do spoznanj, da je ruvanje in »ravsanje« oblika igre, ki spodbuja razvoj čelnega režnja možganov. Ta del možganov je odgovoren za nadzor primitivnih čustvenih in motoričnih impulzov, načrtovanje, odločanje, reševanje problemov itd.

Številne raziskave so pokazale, da s spodbujanjem proste igre otroku ne naredimo škode, ampak veliko dobrega!

Iz najine čisto domače logike bi kot dobre plati zapisale naslednje trditve:

- celostni razvoj otroka,
- razvijanje domišljije,
- učenje samostojnosti in
- zdrav razvoj možganov.

Igra otrokom pomaga izvedeti kako delovati v skupini, deljenja stvari, kako se pogajati, kako reševati spore, učijo pa se tudi zagovorniških spretnosti. Sama igra in nenačrtovan čas, ki ga prinaša prosta igra sta tudi zelo pomembna dejavnika v otrokovem razvoju. Omogočata več medosebne interakcije in sta pomemben dejavnik socialno - čustvenega učenja.

V tem času je najpomembnejše tudi to, da prosta igra otroka ščiti in sprošča pred pritiskom in stresom iz zunanjega okolja. Otrok se z njo samostojno uči samokontrole.

Ko otroci doživijo občutek, kako je biti nekdo drug (mama, oče), si na ta način pričnejo uriti sposobnost videti svet skozi oči nekoga drugega.

Tako igranje vlog predstavlja pomemben razvojni korak na poti k zrelemu socialnemu vedenju. Izsledki raziskav kažejo, da svobodna, nestrukturirana, domišljajska igra prispeva k razvoju jezika in sposobnosti osredotočanj (Armstrong, l. 1999). Igra je primarna in nenadomestljiva otroška dejavnost. Posebna je prav zaradi tega, ker izhaja iz otrokove notranje motivacije in predstavlja aktivnost otroka, ki jo je izbral sam. Gre za funkcionalen in namenski način učenja za predšolskega otroka, s čimer pridobi kompleksne veščine, ki bodo koristne v času njegovega celotnega življenja.

Peter Gray izpostavlja naraščanje psihopatologije med otroci, kar povezuje z zmanjševanjem proste igre. Med naraščajoče psihopatološke dejavnike uvršča povečano anksioznost in depresijo pri mladih, zmanjšan občutek nadzora nad lastnim življenjem in več narcisoidnosti.

Poudarja namreč, da v procesu proste igre med otroci intenzivno poteka razvoj empatije (t.j. nasprotje narcisoidnosti), saj se morajo otroci naučiti vživljati v čustva in doživljanje svojih vrstnikov, če želijo ohraniti prijatelje ob sebi v igri (Gray, 2013). V kolikor pa so otroci v stiku pretežno z odraslimi (starši, trenerji itd.), ki jih na vsakem koraku hvalijo in povečujejo, ne razvijejo sočutja, pač pa zaverovanost vase.

Dr. Stuart Brown, psihiater, priznani raziskovalec igre in ustanovitelj ameriškega Nacionalnega inštituta za igro, je preučeval tudi ljudi, ki so izvedli masovne umore. Le-ti so z umori pokazali nično stopnjo empatije do drugih ljudi. Brown je skozi analizo življenja omenjenih oseb prišel do ugotovitve, da je bilo vsem skupno to, da so otroštvo preživeli z izrazitim pomanjkanjem proste igre s svojimi vrstniki.

V svojem delu pa opiše svoj prvi primer masovnega morilca, Charlesa Whitmana, ki je 1.8.1966 ubil 18 ljudi. Whitman je do popolnosti obvladal igranje klavirja, kot najmlajši v zgodovini ameriške skavtske organizacije dobil njeno najvišje priznanje (Eagle Scout) in imel nadpovprečen inteligenčni kvocient. Hkrati pa se s svojimi vrstniki v otroštvu ni prosto igral.

Zanimivi so tudi podatki slovenske Fakultete za šport, ki v slovenskih šolah izvaja projekt Športno-vzgojni karton. Rezultati tega spremljanja telesnih sposobnosti slovenskih otrok kažejo na negativni trend. Otroci testirani v letih 1989 in 1992 so pokazali boljše rezultate v teku na 600 m, skoku v daljino, vesi v zgibu v primerjavi z otroci testiranimi med leti 2009 in 2012. Prav tako so med prvimi beležili manjši odstotek debelih, kot med drugimi. Zanimivo pa je dejstvo, da je do upada zmogljivosti otrok pri teh osnovnih telesnih sposobnosti prišlo v času velikega razcveta organiziranih športnih in drugih aktivnosti za otroke. Ta razcvet pa se je seveda zgodil na račun prostega časa otrok in s tem proste igre. Rezultate Fakultete za šport lahko povežemo tudi z dvoletno študijo, v kateri so raziskovali vpliv prostora na gibanje otrok. Primerjali so dve skupini otrok. Eksperimentalna skupina je imela na voljo različne premakljive predmete, ki nimajo definirane igralne vloge (tetrapaki od mleka, kartonaste škatle, različna vedra, avtomobilske gume, cevi itd.), primerjalna skupina otrok pa se je imela možnost igrati na klasičnih, fiksno postavljenih igralih. Ena od ugotovitev raziskave je bila, da so otroci iz prve skupine naredili v eni minuti povprečno 13 korakov več kot otroci iz druge skupine. Dejstvo je tudi, da se otroška igrišča v (blokovskih) naseljih manjšajo ali pa jih načrtovalci sploh več ne gradijo v stanovanjski kompleks. Hkrati pa so naselja vse bolj urejena, »pospravljena«, površine zagrajene in otroci na prostem ne najdejo več predmetov, s katerimi bi lahko prosto manipulirali. Posledično se tudi manj gibljejo.

Pomanjkanje časa in igralnega prostora za prosto igro pomeni, da otroci enostavno nimajo možnosti, da bi se igrali na njim naraven način. Gray (2013) poudari, da so otroci po naravni selekciji oblikovani za igro in da kjerkoli na svetu imajo možnost in čas za prosto igranje, bodo to tudi počeli. Sklepamo lahko, da je igra naravno razvit in gensko vgrajen mehanizem, preko katerega ljudje razvijamo osnovne funkcije za preživetje. Nekateri avtorji in

raziskovalci (Sunderland, 2010 ter Pellis in Pellis, 2009) so npr. prišli do spoznanj, da je ruvanje in ravsanje oblika igre, ki spodbuja razvoj čelnega režnja možganov. Ta del možganov je odgovoren za nadzor primitivnih čustvenih in motoričnih impulzov, načrtovanje, odločanje, reševanje problemov itd. Sunderlandova pravi, da »so z raziskavo dokazali, da so se pri otrocih, prikrajšanih za igranje, pojavili simptomi hiperaktivnosti in pomanjkanja pozornosti (ADHD) in da niso mogli sedeti pri miru in usmerjati svoje pozornosti samo na eno stvar«. Posebej izpostavi telesno interaktivno igro (npr. že omenjeno ravsanje) – raziskava narejena na sesalskih mladičih je pokazala, da tisti, ki nimajo dovolj te vrste igre, postanejo bolj grobi, pogosto ob neprimernih priložnostih (Sunderland, l. 2010). Na primeru otrok lahko to pogosto vidimo v obliki medvrstniškega nasilja.

- Igra je pomembna za zdrav razvoj možganov.
- Neusmerjena igra pomaga otrokom izvedeti, kako delujejo v skupini, kako v skupini deliti, kako se pogajati, kako reševati spore, učijo pa se tudi zagovorniških spretnosti.
- Ko igro poganjajo otroci vadijo spretnosti odločanja, gibanje v svojem ritmu, odkrivajo področja ki jih zanimajo, na koncu pa se popolnoma potopijo v svoje življenjske strasti.
- Ko je igra pod nadzorom odraslih – kot pri organiziranih športnih dejavnosti – morajo otroci slediti pravilom in imajo skrbi (ali bom zmagal, znal?) in tako izgubijo prednosti, ki jih igra ponuja. Še posebej pri razvoju ustvarjalnosti, vodenja in razvoja veščin sodelovanja v skupini.
- Igra in nepredvideni čas trajanja omogočata več medsebojne interakcije, ki sta pomembni sestavni del socialno čustvenega učenja.
- Prosta ustvarjalna igra sprošča in ščiti pred pritiskom in stresom.
- V prosti igri se otrok uči zadrževati impulze in se uči samokontrole. In v tej igri (s prijatelji) se bo tega hitreje naučil, kot da mu vi to na glas večkrat poveste.

Slika 1 Otrokova domišljija

2.5 Kako nastane prosta igra

Ko je otroku dolgčas, se umiri, si prisluhne in na ta način prihaja v stik s seboj. Takrat se začne buditi domišljija. Neprijetni občutki, ki jih otrok začne doživljati, ko mu postane dolgčas, so nujna začetna faza, ki vodi do tega, da se otrok samostojno aktivira, motivira in sam začne aktivno iskati pot iz trenutne situacije. Na ta način kreativnost in domišljija dobivata gorivo, otrok pa prej ali slej iz dolgočasje preide v drugo stanje, le dovolj časa mu moramo dati. Kakšna dragocena izkušnja je, da otrok sam najde pot. In kakšna škoda, ker otroku to izkušnjo prepogosto jemljemo odrasli. Med otrokovo igro in njegovim delom ni ostre meje. V igri otrok razvije razne sposobnosti in tudi delovne navade, zato se loteva vedno zahtevnejših nalog. Tako otrok postopoma preide od igralnih situacij k raznim oblikam aktivnosti, ki jih uvrščamo med njegove delovne naloge.

Slika 2 Otroku mora kdaj biti tudi dolgčas

Najboljša pot je to, da se otroci učijo in da bodo v svojih odraslih življenjih naredili največ kar je mogoče iz sebe. To velja predvsem za zgodnje otroštvo, čeprav bi naj bila igra sredstvo učenja tudi v šolskih letih in v odrasli dobi. Za vrtec pa brez dvoma velja, da katerikoli vzgojni program, po kurikulumu, ki je več, kot samo igra, zapostavlja veliko spoznanj, do katerih so mnogi raziskovalci in teoretiki prišli glede igre. V zgodnjem otroštvu je namreč za otroka igra, delo in učenje eno in isto saj se otroci skozi svojo dejavnost učijo spontano, mimogrede, brez namere, da bi se česa učili. Ogromno število znanstvenih, razvojno psiholoških in pedagoških raziskav s področja igre, v zadnjih šestdesetih letih je veliko premalo dvignilo splošno zavedanje odraslih o njeni koristi za otrokov razvoj.

Žal se dogaja ravno nasprotno, (otroci se danes vse manj igrajo in vedno več sedijo pred televizorji in računalniki, hkrati pa se otroke prezgodaj sili v treniranje in delovne aktivnosti). Šele preko igre lahko otrok izpelje separacijo iz simbiotične navezanosti na materinski objekt in se poda v skupinske odnose in navezovanje na vrstnike.

Odsotnost otroške igre v zgodnjem otroštvu in obsedeno hitenje z intelektualnim razvojem, treningi in šolskimi obveznostmi, grozi otrokom, ko bodo odrasli veliko duševnih bolezni. Svet je narejen po meri odraslih, mi pa ga vsiljujemo otrokom. V tem svetu pa ni prostora niti časa za sanjarjenje, ker je vse preveč dela.

Praper je prepričan, da je odvečen strah odraslih, da bo otrok, ki se veliko domišljjsko igra ostal vključen v svet domišljije. Otrokovo notranje življenje se razpleta na domišljjski ravni, ne da bi to ustavilo napredovanje v kontroli realnosti, temveč podpira razvoj diferenciacije in prinaša celo pahljačo izkušenj, s pomočjo katerih otrok opušča egocentrično pozicijo do sveta. Libidna energetska investicija preko igre pomaga razpreti krila domišljiji in brez vnaprej določenega cilja, ter brez pravil razvija otrokovo kreativnost. Skozi razvoj in proces zorenja bo sam postal zmožen ločiti med tistim, o čemer fantazira, ter tistim kar je možno.

Domisljjska igra je nadvse koristna zato, ker otroku pomaga urejati zmešnjavo v njegovem notranjem svetu in vzpostavlja kontrolo realnosti. Domisljjski torej notranji svet in zunanja realnost se ne izključujeta več, ravno nasprotno. Domisljija predstavlja most med nezavednim ter zunanjo realnostjo, tako se tudi obraz te realnosti učloveči in ne predstavlja preveč bolečih zahtev in omejitev.

Predšolsko obdobje, s stališča otrokovega razvoja, še ni čas za intelektualno poučevanje, tudi še ni čas za razlage vseh vrst, je pa to čas za igro, domisljijo in sanjarjenje. Ni potrebno biti posebej izurjen opazovalec, da vidimo kako se otrok, sploh v zgodnjem otroštvu, nahaja v posebnem stanju zavesti, nekje med budnostjo in spanjem.

In ravno v tem stanju zavesti se nahaja največji kreativni potencial za otroka. Če otroka pustimo v tem, njemu naravnem, stanju zavesti in ga ne mečemo na silo iz njega, "prebujamo" z nenehnim lastnim vmešavanjem, s pogostimi vprašanji, ukazi, zapovedmi ali povzročanjem hrupa, se bo otrok lahko polno in svobodno domisljjsko igral, če mu hkrati omogočimo dovolj naravnega materiala, nedokončanih igrač (in po tretjem letu tudi vrstnike).

Praper izrecno poudarja pomembnost sanjarjenja za zdrav otroški razvoj ko pravi, da sta še v mladostniških letih, domišljija in dnevno sanjarjenje ena najbolj konstruktivnih pobud razvoja notranjega življenja, iskanja lastne identitete ter vzpostavljanja zdravega odnosa med podobo o sebi in lastnimi ideali. Zato je nasilno človeku ne dopuščati ne le “biti kar je” temveč tudi fantazirati o tem kar bi »želel biti« in ga namesto tega siliti v tisto kar se od njega pričakuje.

2.6 Dejavniki, ki vplivajo na prosto igro

Igralna dejavnost zmeraj vsebuje skupne poteze, vendar pa obstajajo znotraj nje kljub temu med otroki v istem socialno-kulturnem okolju velike razlike. Te so namreč odvisne od tega, na kakšen način se otroci igrajo, koliko jim igra pomeni, ter kakšna je vsebina igre. Ob tej teoriji je ameriška psihologinja E. Hurlock, prikazala dejavnike, ki vplivajo na igro.

Ti dejavniki so:

- gibalni razvoj,
- intelektualna razvitost,
- spol,
- tradicija,
- zdravstveno stanje,
- okolje,
- letni čas,
- družbeno-ekonomski status,
- količina prostega časa,
- igrače in
- druga sredstva za igro.

Tudi L. Marjanovič in P. Musek, navajata, da so poleg vzgojiteljic in vrstnikov za kakovost igre, v vrtcu pomembni tudi drugi ekološki dejavniki, zlasti čas za igranje, igrače, materiali in prostor.

2.7 Prosta igra spodbuja različne veščine

Kadar otrokom omogočimo prosto igro zunaj, s tem jim pomagamo pridobiti različne veščine. V prosti igri spoznavajo svoje močne in šibke točke. Pokaže se tudi, kdaj kdo dobro organizira in kdaj zna pomiriti situacijo, kdo rad vodi, kdo se rad prepira ipd...Ob vsem tem spoznavajo svoj značaj in voljo. Pogosto pride tudi do različnih govornih sposobnosti in pogosto se zgodi, da ne dosežejo svojega, vendar pa je tudi to šola za življenje.

Igra, tudi prosta igra je osnovni jezik sporazumevanja ter izražanja osebe/otroka. Je na istem mestu na lestvici kakor ljubezen, upanje, hrana, pijača, spanje... Igra je pomembna tudi v razvoju in rasti centralnega živčnega sistema, s tem govorimo o razvoju možganov do 7. leta starosti.

2.8 Zakaj je prosta igra tako pomembna in kako k njej spodbujati?

Igra je otrokovo učenje. V bistvu je notranja želja po raziskovanju, aktivnost. Izhaja iz otroka samega, žene ga v raziskovanje, sklepanje, predvidevanje in iskanje rešitev. V igri otrok bogati domišljijo in se aktivno uči. Igra otroku zadovoljuje potrebe, mu daje zadovoljstvo, krepi njegovo notranjo moč, mu daje samozavest, izkušnje, da lahko raste. Hkrati pa mu prosta igra z vrstniki pomeni tudi učenje socialnih veščin in nabiranje tovrstnih izkušenj. V taki igri se uči sprejeti, predlagati, argumentirati, sodelovati, počakati, izmenjavati izkušnje, znati vprašati, pojasniti, izbirati, zabavati ... se torej medsebojno aktivno učiti. Lahko rečemo, da igra pomeni otrokovo rast – kognitivni, emocionalni in psihomotorični razvoj, ki temelji na zadovoljevanju njegovih potreb in izhaja iz otrokove notranje želje in motivacije. Med igro prihaja do kompleksne aktivacije več področij v možganih. Marian Diamond je s svojo raziskovalno skupino postavila idejo, da so možgani sposobni preoblikovanja. Ugotovila je, da podgane, ki živijo v bolj obogatenem okolju, bolje rešujejo probleme in se hitreje znajdejo v labirintu, kot ostale. Ob tem pa se celo spremeni struktura možganov. Otroci praviloma prehajajo iz ene vrste igre v drugo. Pri tem jih lahko igrače vodijo v različne vrste igre. Pomembnejši od igrač so njihova raznolikost in procesi, ki se med igro dogajajo. Za kakovostno igro je potrebno dovolj časa in dobre družbe, ki vključuje vrstnike ali pa odrasle, ki znajo otroka pustiti v igri tudi samega. Opazovanje otroka, ki se zatopljeno igra, nam veliko pove o njem in njegovem notranjem svetu, in prav nobene potrebe ni, da bi odrasli takrat posegali v proces. Dostikrat otrokovo igro vodijo odrasli, to na

otroka deluje negativno, zavira njegovo ustvarjalno domišljijo, lastno iniciativnost in samostojnost.

Taka igra ne sprošča otrokove osebnosti in njenih sil, ne daje otroku zadovoljstva ter zato nima blagodejnega učinka. S kritiko stališč, ki odobravajo skrajn in pretiran poseg odraslih v otrokovo igralno dejavnost, še ni rečeno, da je pravilno drugo stališče češ, otrok naj bo v igri popolnoma prepuščen samemu sebi, odrasli naj se ne vmešavajo v otroško igro. Praksa je pokazala, da je tudi tako stališče zgrešeno. Dogaja se, zlasti pri manjših otrocih, da imajo veliko željo po igri, vendar si ne znajo pomagati, niti pri iskanju sredstev, niti pri uporabi teh sredstev. V takih primerih je pomoč odraslih koristna. Njihova naloga je v tem, da pomagajo, če drugače ne gre. Ni pa prav, če v pomoči gredo predaleč, kajti v takih primerih otroci izgubijo iniciativnost, izvirnost in samostojnost. Tiste zamisli, ki so jih otroci sami zmožni uresničiti, je prav, da jih odrasli prepustimo njim, naj se le potrudijo kolikor morejo. Prav je, da odrasli poskušajo s primerno spodbudo spodbuditi otroka, mu dati zamisel in veselje za igro. S tem omogočimo otroku vsestranski razvoj. Otrok v igri hkrati razvija svoje funkcije v najširšem smislu besede ter hkrati pridobiva tudi nova izkustva. Ti procesi so v celotnem delovanju otrokove psihe medsebojno povezani ter vplivajo drug na drugega. Zlasti ne smemo prezreti vpliva igre na razvoj otrokove domišljije. Pravilno organizirane igre z resničnim materialom pomagajo razvijati visoko delovno sposobnost in kulturo. Pri otrocih se razvija ustvarjalna otroška domišljija. Igre z resničnim materialom in ustvarjalne igre razvijajo pri otroku prostorske predstave. Kakor pri delovnih nalogah, tako se otrok tudi pri igri srečuje z raznimi težavami in ovirami, ter jih, čeravno na nekoliko svojstven način, vendarle premaguje. Večkrat gre celo za nove situacije, kjer samo mehanična uporaba izkustva ne zadostuje, zato mora iskati nove poti. V takih primerih pride do izraza otrokova inteligentnost.

Kakorkoli analiziramo otrokovo dejavnost v igri, pridemo do zaključka, da ima velik pomen za razvoj vseh otrokovih sposobnosti, vključno tudi inteligentnosti. Hkrati otrok v igri tudi sprošča in razvija svoja čustva s tem, ko doživlja vedno nek odnos do raznih dejavnosti, do določenih vsebin ter do članov igralne skupine. V družabnih igrah se razvijajo tudi socialna čustva, npr. simpatija do človeka, naklonjenost, obzirnost, solidarnost, požrtvovalnost. Otrok v igri spoznava, da mu je soigralec potreben za izvedbo določenih iger se skupno z njim veseli itd. Zato smemo upravičeno zaključiti, da je igra važno sredstvo za razvoj otrokovih moralnih vrlin, ki vplivajo na moralno vrednotenje.

Otrok se v igri vadi obvladovanja samega sebe ter hkrati upoštevati druge člane skupine in se včasih tudi v korist kolektiva podrediti. S tem se otrok tudi usposablja za socialno življenje, brez katerega si ne moremo zamisliti sodobne družbe.

Igra pospešuje ne samo otrokove intelektualne funkcije, zlasti predstavljivost in domišljijo, temveč ugodno vpliva tudi na razvoj njegovih socialnih emocij, kajti v socialnih igrah se razvije tudi emocija obzirnosti do sočloveka. Pri družabni igri se otrok uči obvladati svoje egoistične težnje in brzdati svojo voljo, ko se mora ozirati na druge osebe, ki z njim sodelujejo v igri.

Poleg gibanja ima igra ključni pomen za otrokov razvoj. Z igro se otroci učijo kulture. V igri se odraža širše družbeno okolje in njegove vrednote, saj otroci v igri preigravajo tisto, kar lahko opazujejo v svojem vsakdanu. Hkrati pa otroci z igro raziskujejo družbeno okolje, vstopajo vanj, si ga prisvajajo, mu nasprotujejo in ga spreminjajo. V igri otroci predelujejo tudi čustva, kot so strah, jeza, gnus, žalost in sreča. Tako se učijo, kako se odzivati v posameznih situacijah in kako se bodo ob nekem vedenju nanje odzvali drugi. Med igro se v možganih aktualizirajo nove povezave, s čimer se povečata prilagodljivost in variabilnost, ki sta navsezadnje najpomembnejši lastnosti za preživetje človeške vrste.

Spodbujanje proste igre se sicer sliši malo nasprotujoče, ampak nekateri otroci to potrebujejo bolj kot drugi. Če ne drugega, je naša naloga, da jim za to zagotovimo dovolj časa. Poleg vseh šolskih in obšolskih aktivnosti naj imajo na razpolago čas zase. To pomeni, da po potrebi zmanjšamo število aktivnosti v katerih je udeležen, pa tudi, da mu kdaj pustimo, da se dolgočasi.

Gray (Onderko, b.d.) pravi, da mora za prosto igro otrok imeti čas, da se dolgočasi in nato tudi čas, da dolgčas samostojno premaga. Zato je dobro, da se zadržimo s predlogi, kaj naj počne in pustimo, da to odkrije sam. Priporočljivo je, da so jim na voljo preprosti materiali, npr. časopisni papir, odpadne škatle in ostale stvari ki jih najdemo v gospodinjstvu, najboljše igrače iz njih naredi otroška domišljija. Poskrbeti moramo tudi, da je okolje varno in jim ponuditi veliko mero zaupanja. Če je otrok navajen, da ga nekdo stalno animira, bo potreboval malo več časa, da se nauči zamotiti sam. Spodbujanje v prosto igro pomeni, da otroku pustimo, da se kdaj pa kdaj tudi dolgočasi. Tako se bo naučil samostojnosti, naučil se bo tudi, da ko mu je dolgčas si mora sam poiskati neko zaposlitev in se nekaj novega naučiti.

2.9 Kako možgani napredujejo s prosto igro?

Med samo igro prihaja do zapletene aktivacije večjih področij v možganih. Marian Diamond je z revolucionarno idejo, da so možgani sposobni preoblikovanja prišla v raziskovalno skupino. Naredili so eksperiment s podganami, ki sva ga že opisali. Ta raziskava je dokazala, da igra z vrstniki pomaga graditi mreže v prefrontalni skorji možganov in uravnava kompleksne socialne interakcije.

Slika 3 Možgani z igro napredujejo

2.10 Razlika med prosto igro in drugimi igrami

Za prosto igro je glavni del svoboda. Če otrok v igri ni sam oz. ni to njegova izmišljena dejavnost potem v tem primeru ne govorimo o prosti igri. Iz tega lahko razberemo, da se prosta igra od ostalih iger razlikuje po svobodi otroka.

To lahko opazimo že pri otroku starem dve leti. Igra se sam, tako da raziskuje svoje telo in okolje. S tem si pridobiva temeljne izkušnje o sebi in svojem okolju. Odrasli ga ne smejo ovirati pri tej igri. Razmetavanje igrač, čečkanje, razstavljanje igrač niso zaradi trme in muhavosti ampak otrokove potrebe. Najbolje je določiti prostor v stanovanju, kjer se naj otrok igra. Tam naj ima popolno svobodo, da se zabava, kakor sam želi.

Nestrukturirana igra ali najbolj uporabljena beseda prosta igra je katerakoli prostovoljna aktivnost otroka, opazimo pa jo velikokrat tudi pri odraslih ljudeh, saj mu prinaša zadovoljstvo in jo izvaja neodvisno od vodstva odrasle osebe. Za prosto igro je značilno tudi, da se otrok ne osredotoči na izid aktivnosti, temveč na aktivnost samo. Pogosto je igra skupinska, za razvedrilo in zabavo, prav tako pa gre večkrat tudi za gibalno-športno dejavnost.

Vsak pedagog lahko potrdi, da je učenje preko igre ena od najbolj učinkovitih metod za pridobivanje in utrjevanje znanja. Vendar pa tega ne moremo enačiti s prosto igro, saj se otrok v tem primeru igra v nadzorovanih okoliščinah, pod določenimi pravili ter z namenom doseganja ciljev, postavljenih s strani odraslih. Ključna pri prosti igri je torej svoboda otroka.

Poznamo več iger, vsaka igra se od druge razlikuje, je pa res, da imajo mnoge igre tudi veliko skupnega:

- **Usmerjenost na predmete:**

Tukaj se lahko pogovarjamo o konkretnih predmetih ali pa predmetih, ki so namišljeni torej ne obstajajo. Otrok si jih lahko zamišlja in preko njih pripoveduje, lahko pa jih enostavno gleda in jih premika/pripoveduje.

- **Namernost dejavnosti:**

Otrok želi s predmeti doseči svoj zadan cilj. Zamišlja si, da njegovega plišastega medvedka zebe zato bo poiskal odejo in ga z njo pokrtil.

- **Notranja motivacija:**

Igra je za otroka nekaj sproščujočega, otrok se v njej zabava, se uči ipd. Dokler bo otrok v njej notranje motiviran za igro lahko je tudi dejavnost bo z veseljem sodeloval. Izmenjavanje napetosti in sproščenosti pa lahko opazimo že pri otrocih v 2. starostnem obdobju.

- **Odsotnost posledic:**

Vsako dejanje ima svoje posledice vendar te v igri niso bile in nikoli ne bodo pomembne. Otrok se skozi igro uči. Cilje si zastavi v začetku igre, vendar jih lahko čez igro tudi spremeni.

- **Oblikovanje domišljjskega sveta:**

Otrok marsikdaj v igri oblikuje svoj svet, čeprav ve, da ne gre za resnico.

- **Podrejenost igre stopnji razvoja posameznika:**

Za vsako obdobje so značilne različne oblike igre. Za vsako obdobje je značilna določena igra in dejavnost, ki prevladuje.

- **Uporaba igrač pri igri:**

Nekaj časa igrače pri igri igrajo veliko vlogo vendar z leti upadajo.

- **Upadanje časa za igro:**

Manjši otrok bo pri igrački sedel cel dan seveda če bo želel. Starejšemu otroku samo sedenje in premikanje določenega predmeta cel dan v eno smer oz. (ena dejavnost), ne bo zadostovala ker mu bo slej ko prej postalo dolgčas.

- **Spontanost pri igri:**

Igra mlajših otrok je bolj spontana in neformalna, kot pa igra starejših otrok katera je formalna in organizirana.

2.11 Otrok naj se igra vsak dan

Kot že povedano je prosta igra nekaj bistvenega in nujnega za njegov razvoj. Zato terapevtka v Sloveniji (uradni certifikat) svetuje vsem staršem, pedagoškim delavcem in vsem odraslim osebam, ki skrbijo na kakršnikoli način za otroke, da jim vsak dan omogočajo čas in prostor za prosto igro. Je pa tudi res, da ne bo popolnoma nič narobe če sem jim vmes pridružijo saj se na tak način z otrokom samo zbližajo in se od njih marsikaj tudi naučijo. "Igra je terapevtsko sredstvo" tako pravi Petra Škof, ki se je šolala v Angliji za igralno smer.

2.12 Kako pomembna je prosta igra v predšolskem obdobju?

Kot je že omenjeno je prosta igra pomembna za vsakega otroka saj se s tem razvija v kognitivnem, čustvenem področju in hkrati krepi samozavest. Če je otrok v igri svoboden kar je glavna točka proste igre potem bo tudi pri svojih dejavnostih bolj uspešen, saj bo imel večji zagon, ker mu je dejavnost všeč saj si jo je tudi sam izbral.

P. Gray zagovornik proste igre je v članku izrazil prepričanje, da brez (proste) igre, posameznik ne more doseči ravni razvoja socialnih in čustvenih sposobnosti potrebnih za zdrav psihosocialni razvoj. Ne glede na to za kakšno vrsto igre gre "vzpostavi" prostor, ki je definiran z razmerjem med otrokovim aktualnim in potencialnem razvojem. Otroku skozi prosto igro razvija potencial in s tem svoje sposobnosti brez zunanjega poseganja v njegov svet in brez strukturiranih dejavnosti. Otroci potrebujejo čas zase, prostor, svobodo in svoje misli za doživljanje domišljije.

Igre se delijo na:

- funkcijsko igro,
- domišljjsko igro oz. simbolno igro,
- sociodomišljjsko igro in
- družabno igro.

Slika 4 Otroci potrebujejo svobodo

2.13 Pomembnost materiala in igrač pri prosti igri

Nikoli ne bomo za otroka izbrali najboljših igr o tem smo lahko prepričani. Je pa res, da je najboljša igra enostavno tista katera ga vedno znova fascinira, h kateri se vedno znova vrača, katera ga vedno znova spodbuja in navdaja z užitkom. Izbrati moramo igre, ki bodo pripomogle k razvijanju čim več funkcij. Več možnosti kot ima igrača bolj mu bo zanimiva. Prav tako mu bo zanimiva tudi tista igrača, ki jo bi izdelal sam ali s pomočjo odraslega. Igra naj bi v otroku spodbujala domišljijo in idejo pri igri. Otrok pri igri spoznava oz. pridobiva številne izkušnje na različnih področjih.

Ta so:

- čustveno,
- motorično,
- socialno in
- spoznavno.

S tega vidika lahko delimo igrače glede na osnovne funkcije, ki jih otrok razvija z njimi:

- **Igrače za razgibavanje:** Vplivajo na razvoj otrokove motorike in pospešuje razvoj telesnih spretnosti (baloni, žoge, kolesa..).
- **Ljubkovalne igrače:** Narejene so iz mehkih materialov (volna, bombaž, lan, guma, pliš...), te igrače otroku nudijo toplino, nežnost, ga pomirjajo in mu dajo občutek varnosti.
- **Konstruktivske igrače:** Otrok si v igri pridobiva prve tehniške izkušnje (lego kocke, les, storži, mivka...).
- **Družabne igre:** V večini igrajo vloge zapisana pravila, vendar pomagajo pri socialnem razvoju, sodelovanju, potrpežljivosti (domino...).
- **Priložnostne igrače:** So različne doma izdelane igrače, ki jih izdelajo otroci sami ali s pomočjo starejših oseb iz različnih materialov (les, mah, karton, časopis....).

T. Bruce l. (1996) pravi, da imajo didaktične igre posebno teorijo, njihov namen pa je v celoti, da pomagajo razvijati otrokovo domišljijo, spodbujajo branje, pisanje, razumevanje števil, fizike, tehnologije, zato so visoko strukturirane. Tovrstne igrače so oblikovane tako, da jih otrok uporablja na zelo specifičen in v naprej določen namen, zato marsikdaj oz. bi lahko rekli, da kar pogosto omenjajo otrokovo igralno aktivnost.

Za kakovostno igro igrače niso ključnega pomena. Pomembnejši je proces – dogajanja med igranjem z njo. Je pa res, da lahko dobra igrača igro navdihne. Kakovostna igrača ponuja raznoliko igro in je estetsko, vizualno, barvno in na otip zelo privlačna ter pritegne otrokovo pozornost in vključi njegove čute. Pri otrocih s primanjkljaji v razvoju je potrebno igračo prilagoditi. Velikost igrače mora biti prilagojena otrokovi velikosti, starosti in njegovim sposobnostim. Poseganje po igrači, ki je dovolj velika, primerne oblike in ravno prav težka, da jo otrok zadrži v dlani, razvija vidno-tipno koordinacijo. Odstranjevanje ter dodajanje elementov igrači razvija fino motoriko (pincetni in škarjasti prijem) in grobo motoriko (razgibavanje prstkov, zapestja, roke). Senzorična integracija vidno-tipnega področja, ko otrok z zaprtimi očmi otipa določeno število ali črko – jo raziskuje, nato jo z odprtimi očmi poišče in pokaže, lahko nadgradimo s slušno integracijo (če igrača zacinglja, odda zvok).

Uporaba figuric omogoča razvoj zgodbe, kar spodbuja uporabo in obvladovanje besedišča, tvorbo zgodbe ter prevzem glavne vloge v igri. Ta je lahko tudi skupinska in spodbuja druženje in sodelovanje. Pri prosti igri otrok lahko uporablja razne vrste igrač, lahko pa jih tudi ne uporablja.

Slika 5 Konstrukcijske igrače

2.14 Pomembnost proste igre v naravi

»Vedeti moramo, da brez narave nas ni. Brez narave ni našega doma, hrane, ne zraka in tudi vode.«

V modernem svetu so otroci zelo malo v naravi. S tem mislimo v gozdu, na travniku, ne pa na igralih v mestu npr. zelo pomembno je, da naravo otrokom približamo čim hitreje, že v zgodnjem otroštvu, saj narava bogati in ponuja neomejene možnosti za učenje in igro. Otroci v naravi krepi svoj odnos in spoštovanje do narave. Starši in vzgojitelji se prevečkrat bojijo, da bodo njihovi otroci umazani, popraskani,... Vendar to je vse del njihovega otroštva, njihove igre in domišljije. Seveda je prav, da otroka usmerimo, kdaj pa kdaj, vendar je izrednega pomena, če otroka pustimo, da naravo raziskuje tudi s svojimi rokami. Tipa zemljo, listje, drevesna debla, opazuje rožice in tudi živali, če se prikaže priložnost.

Že najmlajši otroci bi lahko cel dan preživeli v naravi, se rokovali s storži, listki, zemljo,... spoznali bodo kakšne so stvari na otip, kakšen vonj imajo,... z otroci drugega starostnega obdobja (3 – 6 let) pa lahko v naravi ob sprehodu že prepoznavamo in spoznavamo živali, drevesa, rastline,... pomembno je, da se otrok lahko sam zaigra v naravi brez kakršnihkoli pripomočkov. V naravi si lahko sam poišče svoje igrače in se z njimi igra, jih sestavlja, oblikuje,... Pri tem ni potrebe, da bi jih odrasli usmerjali. Dovolj je že, če otroka pripeljemo na neko gozdno jaso, ob plitev potok, na travnik in ga pustimo, da se svobodno in prosto igra.

Otroci so v veliki meri raziskovalci, odrasli si moramo le upati in jim dati svobodo za raziskovanje. Ne glede kateri letni čas je otrok v okolju, vedno najde tudi sam zaposlitev. M. Hohmann in P. Weikart (l. 2005) menita, da je igra na prostem vsakodnevna priložnost, da se otroci vključijo v živahno glasno igro. Otroci naj raziskujejo naravno okolico, jo spoznavajo in doživljajo spremembe kot so vremenski pojavi, letni časi. Zunaj imajo otroci prostor za tekanje, skakanje, guganje, metanje, skakanje po lužah...

Slika 6 Narava je del nas, brez nje nas ni!

2.15 Pomembnost časa in prostora pri prosti igri

Prosta igra otrokom omogoča, da gradijo avtonomijo in nadzor nad tem, kaj, kje, s kom in kako se bodo igrali. V prosti igri lahko otroci raziskujejo v svojem lastnem ritmu. Dejstvo je, da prosta igra zunaj otrokom ponuja širšo paleto možnosti kot igra v zaprtih prostorih. Otroci imajo zunaj več svobode, lahko si privoščijo, da so glasni. Na voljo so jim nestrukturirani materiali, ki so kot naročeni za kaotično igro (pesek, zemlja, veje, palice, listje in voda). Narava prebuja tudi čute kot so (vid, vonj, zvok in dotik). Zunaj lahko skačemo, tečemo, plešemo in uporabljamo telo na najrazličnejše načine.

Nekaterih ključnih veščin se ne moremo naučiti v šolah, niti na tečajih, pa četudi gre za tečaje, kjer se učimo ustvarjalnosti. Socialnih veščin, samokontrole, reševanja konfliktov, ustvarjalnega mišljenja in razmišljanja vedno novih in novih možnosti se ljudje učimo prav z igro. Najbolj idealno prav v starostno mešanih skupinah v nenadzorovani igri na prostem.

Medtem ko samo spremljamo igro zaradi varnosti, je treba velik del igre prepustiti otroku. Igra mora biti usmerjena s strani otroka, ne s strani staršev.

Dovolite otrokom da raziskujejo različne interese na uravnotežen način brez pritiska. Naj raziskujejo naravo in vse naravne materiale: kamenčke, pesek, palice...

Mogoče je najbolje, če se zavedate, da je včasih najboljša stvar ki jo lahko naredimo za svoje otroke nič. Čisto, čisto nič, ampak da jih pustimo čisto pri miru, saj potrebujejo tišino da jim postane dolgčas.

Slika 7 Otrok si v igri najde tudi naravne materiale kot igrače.

2.16 Vloga pedagoškega delavca, starša, vrstnika in otroka pri prosti igri

2.16.1 Pedagoški delavci

Vzgojitelji, lahko igro spodbudijo tako, da jo usmerjajo in vodijo k razvojno višjim in zahtevnejšim ravnem igralnih dejavnosti.

Naloga sodobnega vzgojitelja je v tem, da zaščitijo otroka, njegov prostor, čas in vlogo njega ter ciljev. Otroku je namreč prav, da mu pustimo prosto domišljijo, cilje, prostor in čas, da bo lahko v sebi našel tisto za kar je rojen in bo to tudi razvijal in v tem napredoval.

Prosta igra nanj vpliva sproščeno in nekaj kar sam želi početi, če v njo posežemo mi, jo lahko zelo hitro tudi uničimo. Ne samo igro kot pa kakovost igre, ki jo je otrok bil deležen. Vzgojitelji oz. bodoči vzgojitelji so prav tisti ki lahko največ pripomorejo k temu, saj so oni tisti kateri otroka vodijo, pripomorejo, da je lahko otrok več v prosti igri in ne toliko v vodeni, vsaj v naravi, če že ne v igralnici.

M. Umek in L. Musek (l. 2001) sta predlagala in omenila par pristopov kako vzgojitelj/ica spodbuja in vodi igro:

- sodeluje v igri, se vanjo vključi aktivno;
- otrokom pomaga odigrati znano zgodbico ali pravljico;
- otroke uči različnih spretnosti in
- v igro se ne vključi, ampak otroke usmerja verbalno.

Vzgojitelj more torej razmišljati o tem kako pomagati otrokom pri kritičnem mišljenju, reševanju problemov, odzivanju na spremembe v družbi, oblikovanju osnov za vseživljenjsko učenje in prepoznavanju, spoštovanju razlik.

2.16.2 Vloga staršev

Mnogi odrasli ne vedo, kaj sploh je prosta igra, kar je žalostno. Po najinem mnenju bi moral vsak starš vedeti, koliko pozornosti otrok potrebuje in kdaj se bi moral "dolgočasiti". Je pa res, na to žal noben ne more vplivati. Od vsakega starša posebej je odvisno kako bodo svojega otroka vzgojili v pojmu igre.

Mi s poseganjem in našo trmo ne bomo in ne moremo doseči našega zaželenega cilja.

Starši morajo, sami najti ravnovesje in se zavedati, da je za otrokov zdrav razvoj nujno, da se otrok igra, sam, z vrstniki ali pa z nami. Otrok, ki ima težave pri vključevanju zaradi svoje agresivnosti, bo morda omilil svoje vedenje, se prilagodil, če bo želel biti sprejet v skupini in vključen v igro. Včasih se nam sicer lahko zdi, da moramo pomagati pri vključevanju, vendar ne smemo siliti otrok, naj nekoga sprejmejo. Izključenemu otroku lahko pomagamo ugotoviti, v čem je težava in mu pomagati najti pogum, da se sam vključi. Odrasli namreč ni ves čas prisoten in preveliki posegi v skupinsko dinamiko lahko pripeljejo do tega, da otroci postanejo nezaupljivi ali celo uporniški. Pritiski na šibkejšje člene v skupini pa se stopnjujejo, ostanejo skriti, rezervirani za pot iz šole, za čas med odmori ipd. Kot starši moramo sami presoditi primerno stopnjo vključitve, koliko in kdaj posegati v otrokovo igro. Če otrok želi, da se z njim igramo, pustimo, da on vodi igro. Tako imamo priložnost pokukati v njegov svet, ga bolje razumeti, s čimer se naš odnos z otrokom utrjuje in izboljšuje. S prilagajanjem otrokovi igri se mu pustimo voditi in mu s tem posvečamo popolno pozornost. Če se otrok rad igra sam, mu to pustimo. Včasih je dobro, da je otroku tudi dolgčas in mora sam najti nekaj, s čimer se bo zamotil. To bo spodbudilo njegovo ustvarjalnost. Starši se otrokovega dolgčasa mogoče celo bojijo, saj imajo potem občutek krivde, da otroku ne nudijo dovolj spodbud in vodenih dejavnosti.

Nobena beseda starša ali učitelja ne zaleže tako kot ne-posredna izkušnja, ki jo otrok pridobi pri prosti igri. Poleg tega, da je igra življenjsko pomembna otroku, je pomembna tudi za odrasle, ki se z otrokom ukvarjajo, v predšolskem obdobju zlasti za starše in vzgojitelje v vrtcu. Odrasli prav s pomočjo igre najlažje ustvarjajo kontakte in čustvene relacije z otrokom, z opazovanjem otroka pri igri pa spoznajo njegove razvojne značilnosti (sposobnosti, spretnosti) in osebnostne lastnosti. V opisanem smislu lahko govorimo o diagnostični vrednosti igre (Toličič in Smiljanid – Čolanovid, 1977). Ker je igra po definiciji spontana in svobodna aktivnost, je zelo pomembno, da je odrasli ne skušajo pretirano usmerjati z nenehnimi navodili in poskusi spreminjanja (popravljanja) otrokove aktivnosti (Casper)

v vrtcih so se v zadnjih 10 letih zelo razširile različne dejavnosti, v katere starši množično vključujejo otroke.

Meniva, da bi morali zlasti strokovni delavci v vrtcih pa tudi starši bolj kritično razmišljati o tem, katere dejavnosti ter katere metode in oblike dela so primerne za predšolske otroke.

2.16.3 Vloga otroka

Vloga otroka v prosti igri je ta, da je v igri aktiven in kreativen. Pomembno je, da otrok sodeluje ne glede na postavljen cilj, ki si ga je seveda zadal. Lepo je če doseže cilj, vendar si jih mnogi otroci med igro spremenijo sami. Igra otroku pomeni praktično vse. To spoznamo oz. vidimo že po tem, saj se otroci v povprečju na dan igrajo od 7 do 9 ur. Z njo spoznavajo sebe in svet okoli sebe. Če ga ob igri pohvalimo, je otrok v igri dosti bolj ustvarjalen in motiviran. Z igro se otrok približa svojim vrstnikom, skrbnikom in vzgojiteljem. Otrok se ob igri poveže s starši, s katerimi je tudi zelo močno čustveno povezan.

Pomeni mu raziskovanje novih ljudi, krajev in najprej tudi samega sebe. Pomeni mu tudi zdravje, ki se ga otroci ne zavedajo tako hitro, vendar je prosta igra zelo pomembna za otrokovo zdravje in mišljenje, pomembno je da je veliko zunaj v naravi, na svežem zraku. Pomeni mu tudi veselje, saj je ob igri sproščen, igra se s tistimi prijatelji, ki jih pozna, jih ima rad, prav tako pa tudi s tistimi stvarmi, ki so mu blizu in jih je navajen, zato je toliko bolj sproščen v igri.

2.16.4 Vloga vrstnikov

Vedno bolj otrok odrašča vedno več je socialnega stika (komunikativnosti, sodelovanja, reševanja problemov ipd). Odrasli zlasti starši naj bi se v igro vključevali zunaj medtem ko se vrstniki vključujejo neposredno. Tako so lahko ne le soigralci, ampak tudi tisti, ki pogosto modelirajo s tem pa tudi sooblikujejo vedenje vrstnikov oz. drugih otrok v igri.

Otrok po 3. letu starosti potrebuje vedno več sovrstnikov oz. vrstnikov. Čeprav med igranjem prihaja do konfliktov so čez čas vedno redkejši in na koncu skupaj dosežejo potreben cilj, ki si ga zadajo. Igro si določi otrok sam prav tako jo tudi sam usmerja, kar nanj deluje pozitivno (domišljija, iniciativa, samostojnost, kreativnost...). Takšna igra sprošča otrokovo osebnost in njene sile, ter daje otroku polet, zagon zadovoljstvo.

Slika 8 Vrstniki igrajo pomembno vlogo pri igri.

2.17 Prosta igra nekoč in danes

Prvi opisi igre segajo v antiko, ko je Platon zagovarjal stališče, da je igra najučinkovitejši način učenja (Kuba in drugi l. 2003). Fagan (l. 1981) in Smith (l. 1982) sta se ob koncu 20. stoletja vrnila k igri kot funkcionalnemu in motivacijskemu učenju. MacLean (l. 1985) pa je igro celo razumel kot vedenje, ki razlikuje sesalce od preostalih vretenčarjev. Igro opisuje kot rezultat evolucije, ki ga omogoča limbični sistem, kot ga imajo šele sesalci (MacLean l. 1990).

Beseda igra se danes uporablja skoraj v vseh programih, namenjenih otrokom. Vsak šport, glasba ali katerakoli druga dejavnost, kamor se lahko otroci vključijo, poudarja, da se bodo otroci učili skozi igro. To je smiselno iz vidika prijaznega približevanja dejavnosti otroku. Vendar v igri oz. učenju skozi igro pri ponudnikih različnih dejavnosti za otroke, je v ozadju skriti namen odraslih, igra pa le orodje za doseganje določenih ciljev.

Igra, kot jo razvije vsak otrok ali skupina otrok, ko ima na voljo le nekaj minut prostega časa, s to igro na športnih treningih nima veliko skupnega.

2.17.1 Prosta igra nekoč

Če gremo v otroštvo najinih dedkov in babic torej v 50 ali 60 leta, so se kot otroci igrali bistveno manj vendar veliko bolj prosto. Ob vsem delu, še predvsem na kmetijah niso imeli časa za igro, saj so morali pomagat staršem. Malo več prostega časa pa so imeli ob nedeljah in praznikih, saj je nedelja včasih bila praznik, vsaj za družine, ki so bile verne. Te dni pa so otroci imeli več časa, da so se sami igrali predvsem tisti iz revnejših družin. Skupaj z drugimi prijatelji so se dobili in se v naravi igrali vse do mraka. Igrali so se od primer; plezanje po drevesih, skrivalnice, lovljenje postrvi v ribnikih oz. potokih, izdelovanje venčkov iz cvetlic ipd..

Slika 9 Prosta igra nekoč

2.17.2 Prosta igra danes

Starši bi za svojega otroka radi le najboljše, o tem ni dvoma. Morda se nam včasih zdi, da če otroka v igri prepustimo samemu sebi, namesto, da bi mu dejavnost organizirali, se zdi kot da ne delamo dovolj za njegov razvoj. Starše seveda skrbi tudi za varnost otroka, če ni vedno pred njihovimi očmi. Spet drugim staršem se zdi prosta igra tratenje časa, ki bi ga otrok porabil za primer; učenje ali kaj podobnega.

K zmanjšanju časa, ki ga namenijo prosti igri pripomorejo tudi družbene spremembe.

Otroci danes preživijo več časa v strukturiranem, formalnem okolju. Veliko prebivalstva živi v mestih, kjer je možnosti za varno prosto igro manj, zato se raje udeležujejo organiziranih aktivnosti in jim za prosto igro ostane le malo časa.

Odsotnost proste igre pa žal pripomore k višji pogostosti anksioznosti, depresivnosti, pa tudi prekomerni telesni teži otrok (Hewes, l. 2014). Po eni strani imamo v zadnjih šestdesetih letih ogromno znanstvenih, razvojno psiholoških in psihonaličnih raziskav s področja pomembnosti igre za otrokov razvoj, po drugi strani pa se danes otroci dejansko vedno manj igrajo. Slednje se dogaja med drugim tudi zaradi vpliva televizije in računalnika, ki poleg podobnih elektronskih naprav, delujeta uničujoče na ustvarjalnost predšolskih otrok in zatirata prosto domišljjsko igranje, ki je otroku naravno. Nasprotje se kaže tudi v tem, da kljub množici odkritij in razvojno psiholoških raziskav glede izjemne pomembnosti igre za otrokov razvoj v splošnem, vsakdanjem ravnanju ljudi, ki delajo z otroki, ni prisotno zavedanje o resnični vrednosti igre in kvalitetno omogočanje le-te. Še vedno prevladuje napačno prepričanje, da ima igra malo vrednost. Zaradi naravnosti sodobnega sveta, so otroci prezgodaj prisiljeni v igre s pravili, ko za to še niso zreli, zato so tudi prehitro pahnjeni v tekmovanja in ciljno naravnane aktivnosti na škodo možnosti svobodnega izražanja svoje domišljije, brez vnaprejšnjega cilja in od zunaj postavljenih pravil. Vse to ima škodljiv vpliv na celoten razvoj otrokove osebnosti, sploh na njegovo notranje življenje in ravnovesje med zunanjim in notranjim svetom.

Žal se dogaja nasprotno: otroci se danes vse manj igrajo in vedno več sedijo pred televizorji in računalniki, hkrati pa se otroke prezgodaj sili v treniranje in delovne aktivnosti.

Slika 10 Prosta igra danes

2.18 Zakaj prosta igra izginja?

Med otrokovo igro in njegovim delom ni ostre meje. V igri otrok razvije razne sposobnosti in tudi delovne navade, zato se loteva vedno zahtevnejših nalog. Tako otrok postopoma preide od igralnih situacij k raznim oblikam aktivnosti, ki jih uvrščamo med njegove delovne naloge. Še vedno prevladuje napačno prepričanje, da ima igra malo vrednost. Zaradi naravnosti sodobnega sveta, so otroci prezgodaj prisiljeni v igre s pravili, ko za to še niso zreli. Zato so tudi prehitro pahnjeni v tekmovanja in ciljno naravnane aktivnosti na škodo možnosti svobodnega izražanja svoje domišljije, brez vnaprejšnjega cilja in od zunaj postavljenih pravil. Vse to ima škodljiv vpliv na celoten razvoj otrokove osebnosti, sploh na njegovo notranje življenje in ravnovesje med zunanjim in notranjim svetom.

Kar so razvojni psihologi in psihoanalitiki odkrili glede igre v zadnjih šestdesetih letih je, zanimivo. Najboljši primer proste igre v vrtcih vidimo v waldorfskih vrtcih, v državnih vrtcih pa je to vedno manj vidno. V slednjih očitno prevladuje temeljna kulturna naravnost, ki pogosto prehiteva in ignorira naravni proces zorenja in otroke sili v odrasli svet, ko za to še niso zreli.

Za otroke je veliko pomembneje, da v zgodnjem otroštvu dobijo trdno podlago v sebi, za ustvarjalno prilagajanje (ne pasivno prilagajanje) na svet odraslih bo še vedno čas pozneje v življenju. To je mogoče doseči le z doslednim upoštevanjem otrokovega naravnega razvoja in

ne prehitovanjem procesa zorenja in specifičnih faz njegovega razvoja. Le tako bomo lahko dejansko uresničili otrokovo pravico, da ni pomanjšan odrasli.

2.19 Koliko proste igre je v otroštvu otrok danes in kakšne so posledice?

Današnji otroci (odrasli prav tako) v celotni zgodovini človeštva največ časa preživijo v notranjih prostorih. Se kdaj vprašamo v kakšne posledice taka dejanja vodijo?

Vse več je predebelih in bolnih otrok, rezultati šolskega športnega kartona se že 20 let vsako leto slabšajo, število izdanih receptov za zdravila, ki uravnavajo primanjkljaj pozornosti in motnjo hiperaktivnosti, se je v dvanajstih letih od l.2001 do l.2013 v Sloveniji potrojilo (vir: Mladina, l. 2014), vse bolj pogosta je depresija med mladimi in tudi otroki, večja se tudi stopnja medvrstniškega nasilja ipd.... Nevarnostim, ki smo se jim izognili z “odstranitvijo” otrok z ulic, smo le spremenili obliko, saj smo otroke izpostavili novim. Če malce pomislimo, ali otrok, ki cele dneve le posluša navodila odraslih (staršev), ima sploh čas ugotoviti kakšne so njegove želje in kako bi jih izpolnil? in ali uspe razmišljati kreativno, samostojno s svojo glavo in priti do novih idej?, ali mu uspe sodelovati z drugimi, le vsa navodila poda učitelj ali trener, če vsak problem spet reši ista odrasla oseba?.

Najin odgovor se glasi z jedrnato kratko besedo ne. In ker se to vsak dan bolj dogaja, se otroci ne razvijajo po ustreznih možganskih povezavah in tako izgubljajo borbo za preživetje... Zdaj pa se nam spet poraja vprašanje zakaj?! Staš Zgonik (l.2014) navaja posledice pomanjkanja proste igre. Seznam le-teh se začne s pomanjkanjem otrokove neodvisnosti, saj so premalokrat izpostavljeni samoiniciativi pri izbiri in izvedbi dejavnosti. Nenehno namreč vodeno in preprosto ne vedo, kaj bi počeli, sploh kadar so prepuščeni sami sebi (dolgčas otrok). Naslednja posledica pomanjkanja proste igre je tudi narcisoidnost. V mislih odraslih (staršev), so otroci za njih diamanti, katere male korenjake občudujemo in se nad njimi navdušujemo in tako otroci neprestano poslušajo pohvale za male ali velike dosežke. Otroci si postopno ustvarijo idealizirano samopodobo. Ali je to slabo? Ne seveda ni, dokler se ne srečajo z realnim svetom, v katerem pa ni vedno vse rožnato in je treba velikokrat sprejeti tudi kaj manj ko le “pohvalo” in “prvo mesto”. Med prosto medvrstniško igro pa otrok spoznava prav svoja močnejša in šibkejša področja, sprejema zmage in poraze ter se pogaja za svoje mesto v družbi. Med vse bolj opazne posledice pomanjkanja igre in nekega nenednega vodenja s strani odraslih pa uvrščamo tudi depresijo in anksioznost, ki pa ju je moč povezati prav s stilom današnje moderne vzgoje, kjer odrasli v dobri veri namesto

da bi pomagali držimo vse niti otrokovega življenja v rokah, kreiramo prostočasne dejavnosti in od njih pričakujemo rezultate že v najrosnejših letih. V dokumentarnem filmu *Alphabet* (Wagenhofer, l.2013), so analizirali primere tekmovalnega naravnega sodobnega izobraževalnega sistema. V njem so namreč predstavljene raziskave v katerih izsledki pravijo, da je ob storilnostno naravnani vzgoji, kakršno ponazarjajo primeri na Japonskem odstotek depresivnih in anksioznih otrok in mladostnikov (samomorilnost), bistveno višji. Poleg vseh negativnih psiholoških posledic zmanjšanje časa za prosto igro otrok so zaznali tudi slabši razvoj gibalnih sposobnosti in posledično debelost, kar dokazuje kronološko spremljanje športno-vzgojnega kartona (Zgonik, l.2014). Pravijo, da naj bi otroci morali življenje jemati resno. V resnici pa je prav igra tisto kar bi morali jemati resno. Govorimo pa tudi o svobodi, saj je pri prosti igri ključnega pomena. Svoboda in odsotnost strahu sta temelja ustvarjalnosti, prisila in strah pa strup zanjo, saj razvijata ljudi robote, ne pa svobodnih ljudi. Zanje je namreč treba (poleg miru in tišine) obilje svobode; svobode misli, svobode izražanja, svobode od vsemogočih iracionalnih nujnosti in nepotrebne navlake (miselne in predmetne), ki jih vsiljujemo otrokom, se jih držimo kot pijanec plota in mislimo, da brez njih pri vzgoji ne moremo. V splošnem je v moderni družbi vse več otrok, ki se sčasoma odvadijo navdušenja nad gibanjem, ki ga zamenja sedenje pred različnimi ekrani. Vse več je debelosti in z njo povezanih težav. Žal je igre v vrtcih in šolah vse manj, začnjenja se prezgodnje šolanje, in to povzroča nepopravljive posledice. Otroci so nezreli, imajo manj znanja, pojavljajo se čustvene težave, meni Petra Škof.

Slika 11 Posledica- depresija

2.20 Kako prepoznati otroka, ki mu je odvzeto otroštvo?

Takšni otroci imajo v šoli, med odmori težave. Preprosto se težko igrajo v prostem času (prosta igra). Pričakujejo, da bodo vodeni, želijo si računalnik, igrice enostavno nimajo nobenih idej. Za družabne igre oz. namizne igre nimajo potrpljenja, saj se jim zdijo precej dolgočasne. Takšni otroci se ne znajo lepo približati in pogosto so posesivni. Tisti otroci, kateri so vajeni le vodenih dejavnosti, kjer znajo pravila jasno postavljati odrasli, imajo opazne resne težave pri vključevanju v igro. Pogosto tudi prestopajo meje in težko upoštevajo pravila igre, ki jih v igri postavijo otroci sami. Ne znajo se približati, težko upoštevajo pravila, vsiljujejo svoje ideje ne glede na to ali so za igro primerna ali ne in največkrat so nepotrpežljivi. Seveda tudi hitro odnehajo in zaključijo, da je tako vse brez veze.

2.21 Kako jim pomagati? - Nasveti staršem

Sočasno je treba delati z starši in otroki. Otroke je treba načrtno začeti učiti, razvijati socialne veščine, ki jih niso razvili, prav zato ker niso bili deležni proste igre. Nikoli se jim ni bilo treba vključevati, povezovati, se prilagajati, tudi občasno podrežati in razvijati strategije z drugimi otroci. S skupino se je treba načrtno pogovarjati o tem, kako pristopiti k igri, se znati dobro igrati. Kaj vsak lahko naredi, da je igra dobra, kdaj igra ni pravilna. To so veščine, ki jih moramo danes načrtno učiti. Starše je treba ozaveščati o pomenu otrokove proste igre v predšolskem obdobju in v obdobju prve triade v osnovni šoli. Prav tako je treba s starši spregovoriti, da zagrešimo tudi tisti trenutek, ko otroku damo v roke napravo, ki ga potegne v navidezni svet realnosti, hitrih odgovorov in interaktivne pisane zabave. Težko se je vrniti in odtegniti nekaj, v kar ni treba vložiti nobenega truda, ki je vedno pri roki in govori s pritiskom na gumb, zabava, nasmeji. Vendar je to samo tehnologija, ki pa v odvisnosti človeka pusti samega in izgubljenega. Meniva, da predšolski otroci in otroci prve triade ne potrebujejo telefonov in da je treba omejiti uporabo računalnikov, televizije za otroke 1. triade na največ petnajst minut dnevno.

Strokovnjaki menijo, da je priporočljiv odnos s prosto igro okvirno od 30 do 50 min dnevno. Vendar vsak dan. Izrednega pomena je, da otrokom omogočimo dovolj časa za igro in možnost, da predmete preizkušajo, podrejo, znova zgradijo in tako skozi proces igre prihajajo

do novih idej. Če igro predčasno prekinemo lahko povzročimo, da otroci raje izbirajo enostavnejše vrste iger.

Pustimo torej otrokom čas za prosto igro, saj bo tako tudi igra postala kompleksnejša. Otrokom pa si bo z igro razvijal domišljijo in ustvarjalnost. Naloga vzgojitelja je, da prosto igro po potrebi usmerja ter spodbuja otroka, da išče kreativne rešitve. Največji upad proste igre opazamo pri igri na prostem z vrstniki. Otrokom za igro ponudimo naravni material, kot so kamni, les, storži, školjke,.... Starši in vzgojitelji naj otroke odpeljejo v naravo, kjer se bodo igrali z listjem, blatom, travo, kamni, vejami, snegom, ledom, vodo (naravni materiali). Vzgojitelji v vrtcih imamo možnost in odgovornost, da vrnemo otrokom prosto, domišljijско igro med vsakodnevne dejavnosti. Vsak dan se moramo zavestno odločiti, da bomo otrokom namenili čas, da se bodo otroci lahko »le igrali« in bodo lahko zopet otroci. Na pedagoških delavcih starše opozarjajo na nevarnost izginjanja proste igre in jim predstavijo pomembnost proste igre za razvoj otroka in njegove osebnosti.

2.22 Vzgojiteljica je plačana zato, da dela!

Vse pogosteje slišiva starše in vodstvene delavce vzgojno-izobraževalnih ustanov kako govorijo, da vzgojiteljice nič ne delajo. Po njihovem bi morali strokovni delavci otroke ves čas poučevati, jih zaposlovati z različnimi aktivnostmi, jim polniti čas. V času praktičnega usposabljanja pa slišiva tudi starše, ki pridejo po svoje otroke v podaljšano bivanje in vidijo učitelje ali vzgojitelje, ki sedijo za mizo ali se npr. v času igre na igrišču pogovarjajo z drugimi učitelji, ali pa vzgojiteljicami. Veliko staršev si to razlaga kot ne delo in tudi oni pravijo: »Saj je plačana, da se ukvarja z mojim otrokom.« S takšnimi komentarji nisva zadovoljni.

Ja, slabo se nam piše, ko bodo ti otroci zrasli. Vse bolj se zdi, da je v tej družbi pomembna le oblika, tisto, kar se pokaže navzven in to takoj. Važno je, da nekaj lepo izgleda, važno, da vzgojiteljica nekaj dela (pa čeprav otrokom jemlje svobodo ustvarjalnega mišljenja), važno, da je vrtec lepo okrašen, pa čeprav na račun tega, da je 90% dela opravila vzgojiteljica in ne otroci itd.

2.23 Kako pa je v otrokovi notranjosti, če je otrok brez proste igre?

Tam pa odmirajo pomembne možganske povezave, ki otroku kasneje ne omogočajo več ustreznega ravnanja v raznolikih življenjskih situacijah. Zdi se, da naši otroci postajajo kot čudovita lepa in velika drevesa, ki cvetijo celo leto (saj ves čas strmimo k temu, da bodo otroci nasmejani, srečni) ampak kaj, ko ni pravih korenin in ko notranjost tega drevesa počasi trohni. Tako drevo slej ko prej pade z vso silo na tla. Močno drevo, ki lahko kljubuje vsakemu vetru, ima močne korenine in zdravo, čvrsto jedro. Če želimo, da bodo tudi naši otroci kot močna drevesa kos številnim življenjskim izzivom, potem je treba delati predvsem na njihovi notranjosti.

2.24 Kako bi mi rešili tak problem?

Če bi v tem procesu gledali najino otroštvo, ko smo se mi veselo igrali v parku, ali igrišču seveda prosto nekdo gledal od daleč, bi si verjetno mislil, da vzgojiteljice/ učiteljice ne delajo nič. Verjetno bi se celo našel kdo, ki bi rekel, da mučijo otroke, čeprav so delale preostale ure dosti. Vse vzgojiteljice ali učiteljice intenzivno spremljajo skupinsko dinamiko, zelo pozorne so do vsakega od otrok. To je bilo najino delo, ki ga danes ogromno ljudi ocenjuje kot »nič delati«. In to je veliko težje delo, kot če bi izvedli delo neke skupinske igre ali kako drugače zabavali otroke. Če bi bili v bližini starši, bi verjetno otroke prikrajšali za to izkušnjo, ker bi otroka vzeli k sebi in tako prekinili dogajanje. Problem otrok bi rešili oni, otroci pa iz tega ne bi potegnili ničesar pametnega. Zato imajo npr. na pravih doživljajskih igriščih, kjer pedagogi razumejo pomen in proces otroške igre, starši prepovedan vstop. Starši se vse prevečkrat vmešavajo v igro otrok in rešujejo njihove probleme.

Prav tako tudi pedagogi. Imajo celo navodila, da se morajo vmešavati, oni celo morajo igro začeti in jo voditi – do problemov pa sploh ne sme priti (če bodo preveliki, bodo imeli na grbi celo starše in medije). S tem ne misli le na pedagoge v šolah, vrtcih, temveč tudi pedagoge na otroških taborih in popoldanskih aktivnostih.

S tem otrokom dobesedno vsi skupaj sistematično "krademo" vse priložnosti za učenje odgovornosti in za pravo, življenjsko učenje in osebno rast. Starši in učitelj ne animirajte in ne poučujte otrok ves čas. Sami se znajo igrati veliko bolje, kot jih lahko naučite vi. S tem ne trdiva, da učiteljica v podaljšanem bivanju ali vzgojiteljica v vrtcu otrok ne bi smela tudi učiti, poučevati in rešiti kakšnega problema otrok. Hkrati pa ne trdiva tega, da bi morala

“dvigniti roke” in se ne zanimati za to, kar počnejo otroci. Ravno nasprotno, odrasli se mora zanimati za otroke, jim biti na razpolago, jih spodbujati, vendar način, ki jim pomaga, da razmišljajo sami. To bi moralo biti osnovno delo pedagoga. Njegov cilj pa bi moral biti, da postane odvečen, ne pa da je v stalni funkciji reševanja otrokovih problemov, konstantnega poučevanja in kontrole otrokovega vedenja. Če otrok pride k vam in vam pove problem, ga raje najprej vprašajte: »Kako bi pa ti zdaj lahko rešil ta problem?« Seveda je to za otroka težje, lahko da bo celo zavijal z očmi ob tem vprašanju, a na koncu bodo njegovi možgani tisti, ki bodo iskali in našli rešitev. Otrokovo zaupanje vase bo raslo. Če je otrokov dan sestavljen večino iz dejavnosti, ki so organizirane iz strani odraslih (šola, popoldanski treningi, šolske domače naloge in učenje), pričakovanja staršev, da bo otrok doma še kaj naredil (kar je sicer prav) ter konstantni družinski izleti, obiski otroških gledaliških predstav in kvazi ustvarjalnih delavnic, kjer otrok dela le po (sistemu copy-paste), potem ste lahko prepričani, da se v vašem otroku ne dogajajo samo pozitivne stvari. Otrok sicer navidezno deluje miren in sodeluje z vami, a nekje v njem se dela škoda. Vsi ti pritiski, hitenje, pomanjkanje spontanega gibanja v naravi, cel dan zgolj upoštevanja navodil odraslih, vse to vodi v odmik od otrokove notranje, tiste njegove prave narave počasi, ampak dosledno. Otrok stalno (nezavedno) doživlja male notranje napetosti, ki se sčasoma naberejo, takrat pa jim ni več kos. Ne nauči se obvladovati svojega življenja in z njim povezanih tveganj, saj to ves čas namesto njega počnejo odrasli. Tako se počasi »zgodijo« posledice, ki so našteje v prejšnjem odstavku.

2.25 Kaj narediti?

Omenjeno nevarnost lahko občutno zmanjšamo z eno samo gesto, s tem, da otroka spustimo na igrišče ali v gozd. Narava je razvila in v človeka vgradila eno fantastično potrebo, ki mu omogoča, da sam razvije večino tistih sposobnosti, ki mu kasneje omogočajo spopadanje z vsakodnevnim življenjem – potrebo po igri. Na praktičnih usposabljanjih še nisva videli otroka, ki se ne bi rad igral. Še več ... ali ste morda vi že srečali otroka, ki se ne bi znal igrati? Ga ni! Če se vsak otrok na tem planetu zna igrati, brez da bi ga o tem kdo poučeval, potem lahko vemo, da je to zapisano v človekovih genih in da je tam z namenom.

2.26 Kaj pa delajo starši?

S sodobnim družinskim urnikom otrokom sami kratimo priložnost za prosto igro, v njihov prosti čas pa smo zmetali cel kup nadomestnih aktivnosti, ki niso prosta igra (to je tista igra, ki nima cilja oz. namena, igra ki se začne takrat, ko reče otrok ter ima pravila in vsebine ki jih določa otrok oz. skupina otrok). S tem svoje otroke prikrajšamo za razvoj zelo pomembnih možganskih funkcij. Možno je, da bodo otroci vseeno ob natrpanem urniku v otroštvu, brezhibnem znanju igranja glasbenega inštrumenta, vrhunskem obvladovanju enega ali več športov in odličnemu akademskemu uspehu, kasneje v življenju dovolj povezani sami s sabo in drugimi, srečni, zdravi in uspešni. Znanstveniki pa vseeno vsakemu staršu priporočajo zmeren in uravnotežen urnik otroka, kjer prevladuje prosta igra v naravi in na igrišču. S tem pa ne pomagamo le otroku, temveč tudi sebi razbremenimo z zmanjšanjem popoldanskih logističnih obveznosti. Kaj pa prosta igra? Iz prostora, kjer se otroci prosto igrajo, se razlega hrup, prostor je na videz neurejen. In otroci? Otroci so srečni. Ste morda opazili, da danes otrokom pogosto odrekamo naravno, spontano pridobljene izkušnje in jih nato načrtno dodajamo v vodene vsebine?

Namesto da bi otrokom dovolili plezati po drevesih, jih vodimo v šole plezanja po plezalnih stenah, namesto spontanega sodelovanja pri hišnih opravilih jih vključujemo v dejavnosti za razvoj fine in grobe motorike ter koncentracije. In namesto pogajanj in reševanja medvrstniških konfliktov v spontani igri otroci v odrasli dobi plačujejo treninge klesanja osebnosti in pridobivanja samozavesti pri samooklicanih strokovnjakih za osebnostno rast. V prosti igri sodelujejo le vrstniki, brez vmešavanja odraslih. To je priložnost, da otroci preprosto uživajo brez vnaprej določenih ciljev. Ob tem se povsem spontano učijo svoje vloge v družbi, učijo se reševanja med vrstniških konfliktov, postavljanja meja, prilagajanja,

oblikovanja pravil, razvijajo domišljijo, interakcije in sposobnost samokontrole ter odkrivajo svoja močna in šibkejša področja. Je eden od najpomembnejših dejavnikov v zdravem otrokovem razvoju.

3 MATERIAL IN METODE ALI METODOLOGIJA

Metoda zbiranja podatkov

Podatke sva zbirali s pomočjo spletnega vprašalnika (Google obrazci), ki sva ga naredili sami, za namen raziskovalne naloge. V uvodu sva udeležence, ki so v najinem primeru bili starši in pa vzgojitelji nagovorile, se predstavile in povedale najin namen ankete. Na kratko sva razložili tudi, kaj je prosta igra, o kateri je govora v anketi in tudi raziskovalni nalogi. Vse pa sva na koncu tudi vljudno prosile za 5 minut, ki jim jih je vzelo reševanje ankete in povedale, da je vse anonimno in prostovoljno.

Udeleženci

Anketo so reševali starši in vzgojitelji treh vrtcev in sicer iz dveh vrtcev v mestu, to sta Vrtec Ivana Glinška in Vrtec Pobrežje. Ter enega vrtca izven mesta, v vrtcu Lovrenc na Pohorju. V anketi je sodelovalo 242 ljudi. Od tega 205 staršev in 37 vzgojiteljev. V njej sva najprej želeli izvedeti, spol otroka. Ugotovili sva, da je največ otrok ženskega spola in sicer kar 143 (59,6 %), moškega spola pa je bilo 97 (40,4 %) otrok. V drugem vprašanju naju je zanimalo, koliko so otroci stari. Torej, kateremu starostnemu obdobju pripadajo. Kar 156 (64,7 %) otrok pripada 2. starostnemu obdobju (stari so od 3 – 6 let). Prvemu starostnemu obdobju (stari so od 1 – 3 leta) pa pripada manj in sicer 85 otrok, kar je 35,3%. Vrtec na podeželju obiskuje malo in sicer 17 otrok, kar predstavlja 7,5 %, vrtec v mestu pa 92,1%, to je 209 otrok.

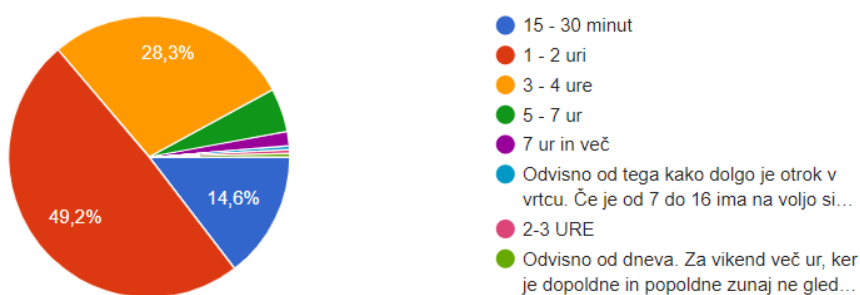
4 REZULTATI ALI IZSLEDKI

Najprej sva sestavili vprašanja, ki so naju zanimala in sva na njihovi podlagi želele izvesti nekaj novega. Z profesorico sva se posvetovali in popravili ter dodali še nekaj vprašanj. Ko smo bile zadovoljne z vprašanji, sva izdelali anketo na spletni strani Google obrazci. Tudi to sva pregledali. Ko smo bile zadovoljne z vsebino in izgledom ankete je profesorica kontaktirala vodje treh vrtcev, kamor smo poslale ankete. Vodje vrtcev smo vljudno prosile za sodelovanje in posredovanje ankete staršem in vzgojiteljem vrtcev. Počakali sva en teden, nato pa naredili analizo ankete.

4.1 Rezultati

Najina anketa ima na začetku uvod. Vsebuje 14 vprašanj. Vprašanja so različnih tipov. Nekaj jih je zaprtega tipa, kar pomeni, da imajo anketiranci na voljo izbrane odgovore. Nekaj pa jih je kombiniranih, kar pomeni, da so na vprašanje že podani odgovori, anketiranci pa lahko dodajo tudi svoj odgovor, če se s podanim ne strinjajo.

Vprašanje se je glasilo: Koliko časa na dan se vaš otrok prosto (ne vodeno) igra?

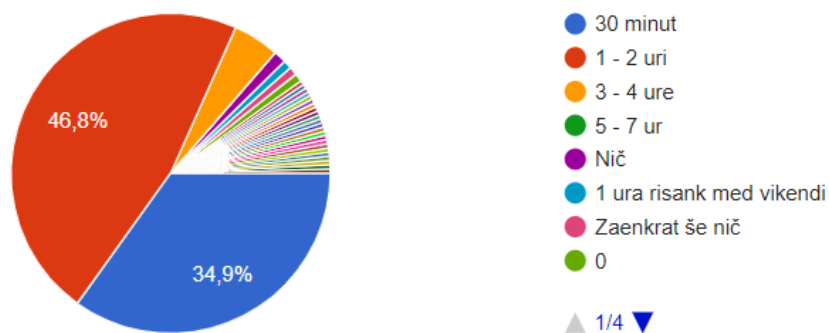

Graf 1 Koliko časa na dan se vaš otrok prosto igra?

S pomočjo tega vprašanja sva ugotovili da se največ otrok prosto na dan igra 1-2 uri in sicer 49,2 % otrok. 14,6 % otrok se na dan prosto igra 15-30 minut. 3-4 ure dnevno pa se prosto igra 28,3% otrok, kar je

68 otrok. Ker je to vprašanje odprtega tipa pa so starši odgovorili tudi drugače. In sicer nekaj odgovorov se glasi tako: Odvisno od dneva. Za vikend več, ker je večino časa zunaj, ne glede na vreme. En odgovor pa tako: Odvisno od časa, ki ga otrok preživi v vrtcu.

Naslednje vprašanje je v sedanjem času malce bolj popularno in sicer, Koliko časa na dan vaš otrok preživi za ekrani?

Graf 2 Koliko časa na dan vaš otrok presedi za ekrani?

Največ odgovorov in sicer, 46,8% otrok je za ekrani 1-2 uri na dan. Pol ure na dan pa je za ekrani 34,9% otrok. Za 3-4 ure na dan pa je glasovalo 11 staršev, torej za 11 otrok, kar predstavlja 4,7%. Kar

dosti staršev pa je odgovorilo, da njihov otrok na dan ni nič za ekrani, kar se nama je zdelo kar spodbudno, saj znanstveniki opozarjajo in svetujejo, da otroci do drugega leta starosti sploh ne bi smeli biti izpostavljeni ekranom. Otroci od drugega pa do osemnajstega leta pa maksimalno 2 uri na dan.

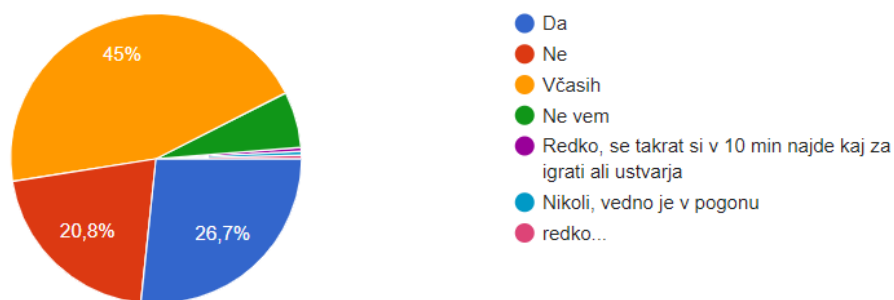
Na vprašanje, koliko pozornosti posvečate svojemu otroku je največ staršev (199) odgovorilo,

Graf 3 Koliko pozornosti posvečate svojemu otroku?

da otroku posvečajo veliko pozornosti. 18 (7,5%) staršev je na vprašanje odgovorilo, da cel čas pozornost posvečajo svojemu otroku. Nekateri starši pa so na vprašanje odgovorili tudi, da mu posvečajo pozornost,

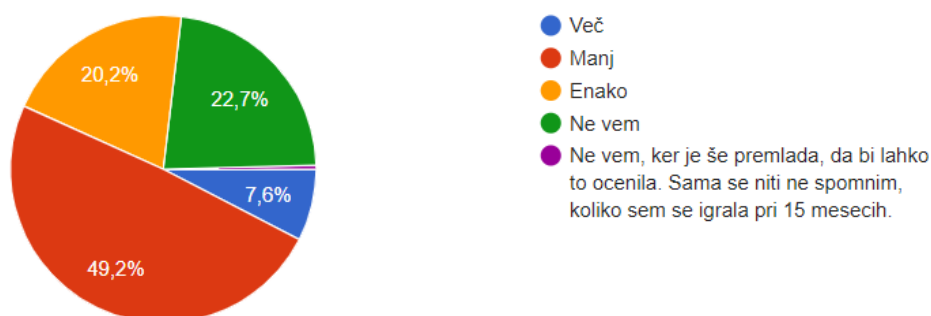
kadar sam izrazi željo, da je odvisno tudi od dneva in od dejavnosti. Nekateri otroci pa se zaigrajo z bratci oziroma sestrkami in da starši niso ravno dosti časa zraven njih.

Graf 4 Se vam zdi, da je vašemu otroku kdaj dolgčas?

njihovemu otroku včasih dolčas. 26,7% staršev meni da je njihovim otrokom pogosto dolgčas, 20,8% staršev pa meni, da njihovim otrokom nikoli ni dolgčas.

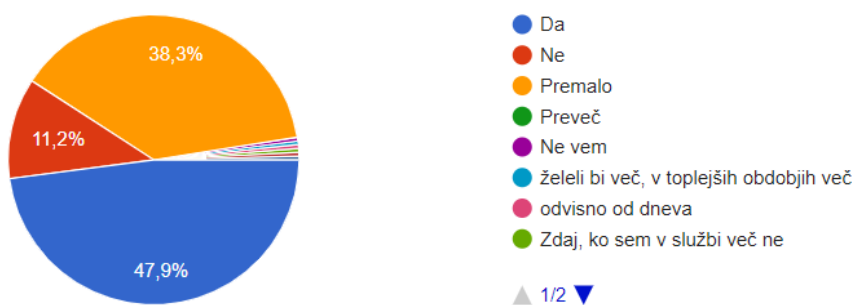
Eno izmed vprašanj pa je bilo tudi, se vam zdi, da je vašemu otroku kdaj dolgčas? Starši so odgovorili kar presenetljivo. 45% (108) staršev je odgovorilo, da je

Graf 5 Ali se vaši otroci prosto igrajo več ali manj, kot ste se vi kot otrok?

staršev meni, da se njihovi otroci danes prosto igrajo približno enako časa, kot so se oni. 18 staršev pa meni, da se otroci danes igrajo več, kot so se oni v otroštvu. Seveda je to odvisno od časa, saj so se časi med tema generacijama močno spremenili, kot sva omenili že v besedilu.

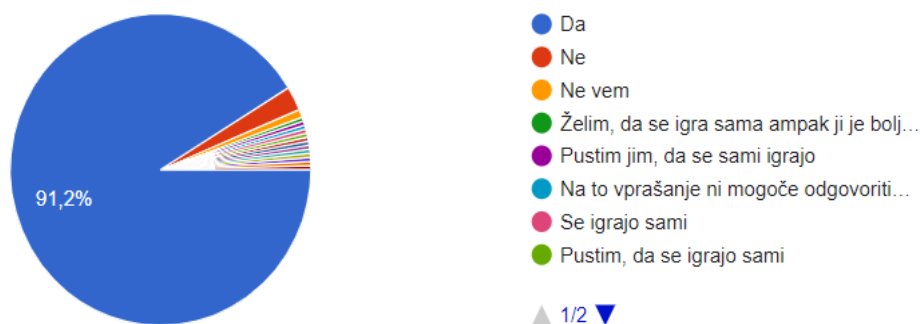
Zanimalo naju je tudi, ali se otroci prosto igrajo več ali manj, kot so se igrali njihovi starši. Na vprašanje je 117 (49,2%) staršev odgovorilo, da se otroci prosto igrajo manj kot so se oni v otroštvu. 48 (20,2%)

Graf 6 Ali menite, da ste z otrokom dovolj v naravi (gozd, travnik)?

odgovorilo, da menijo, da z otrokom premalo časa preživijo v naravi. Nekateri starši pa menijo tudi, da je to odvisno od letnega časa in od vremena.

Na vprašanje, menite, da ste z otrokom dovolj v naravi, v gozdu ali na travniku je pritrdilno odgovorilo največ in sicer 115 staršev, kar predstavlja 47,9% vseh anketiranih. 92 (38,3%) staršev, je

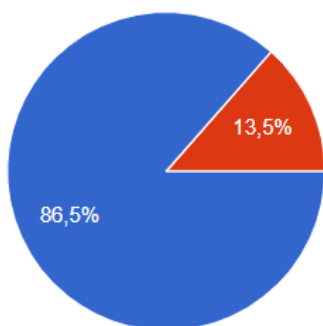

Graf 7 Pustite otrokom, da se kdaj igrajo sami?

prosto.

Pustite kdaj otrokom, da se igrajo sami, ali jih vedno animirate vi? 91,2% staršev pusti otrokom, da se igrajo sami, 2,5% staršev otroke redno animira k igri. Velika večina

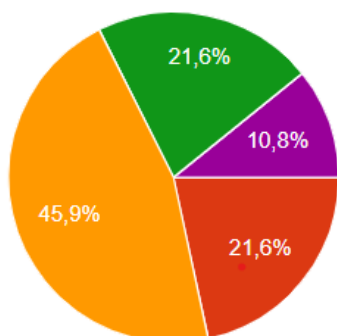
staršev otroke spodbuja, da se igrajo sami in da se igrajo

Graf 8 : Ali načrtujete prosto igro za vsak dan v vrtcu?

● Da
● Ne

Prvo vprašanje za vzgojitelje se je glasilo, ali načrtujejo prosto igro za vsak dan v vrtcu. Na vprašanje je odgovorilo 37 vzgojiteljev. Od teh je 32 (86,5%) vzgojiteljev odgovorilo pritrdilno, da za vsak dan organizirajo prosto igro. 5 (13,5%) vzgojiteljev pa je odgovorilo, da je ne organizirajo za vsak dan.

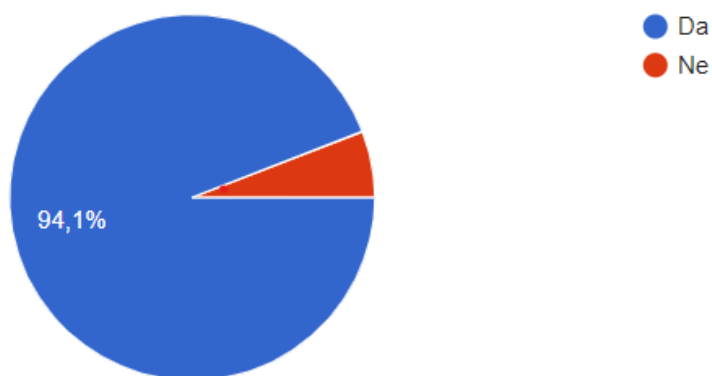

Graf 9 Koliko časa v vrtcu nemenite prosti igri?

● 15 minut
● 15 - 30 minut
● 30 - 60 minut
● 60 - 90 minut
● Več kot 90 minut

Drugo vprašanje se je glasilo, koliko časa v vrtcu namenijo prosti igri. Odgovori so bili zelo različni. Od 37 vzgojiteljev jih 17 (45,9%) prosti igri nameni 30 - 60 minut na dan. 4 vzgojitelji od vseh anketiranih na dan namenijo več kot eno uro in pol

proste igre. 8 vzgojiteljev (21,6%) prosti igri v vrtcu nameni 15-30 minut. Enak delež vzgojiteljev pa prosti igri nameni 60-90 minut na dan v vrtcu.

Graf 10 Ali otroci samoiniciativno začnejo igro, ali jih pri tem spodbujate vi?

Zadnje vprašanje najine ankete pa se je glasilo :Ali otroci v vrtcu samoiniciativno začnejo igro, ali jih morate v to spodbuditi vi? na vprašanje je odgovorilo 34 vzgojiteljev. Od teh jih je 32 (94,1%) odgovorilo pritrdilno, 2 vzgojitelja, ki predstavljata 2,9%.

5 DISKUSIJA ALI RAZPRAVA

Med iskanjem in prebiranjem literature sva naleteli na veliko zanimivosti, ki še jih nisva vedeli. na najini poti izobraževanja sva tudi naleteli na veliko zanimivosti, ker pa sva kot dijakinji opravljale tudi praktično usposabljanje, sva dosti stvari videli tudi v "praksi". Lahko rečeva, da je praksa nekaj, nekaj pa teorija. Res je, da se otroci igrajo večino časa v vrtcu, ampak ta njihova igra ni prosta. Prosta igra je edino na igrišču, pa še to ne vedno, saj imajo vzgojitelji vedno pripravljene kakšne aktivnosti. Med pogovorom z otroci sva izvedeli tudi, da so otroci zelo malo v naravi. Nekateri, ko pridejo iz vrtca gredo na druge aktivnosti, nekateri pa v stanovanje za televizijo ali telefon. Zato se da opaziti tudi, da otroci niso več tako sproščeni, ne znajo več razmišljati, nimajo dobre koncentracije.

5.1.1 Vrednotenje hipotez

- Hipoteza 1: Otroci se nikoli ne dolgočasijo.

To hipotezo sva ovrgli. Otroci se dolgočasijo. In to je tudi prav. Predvidevali sva takšen odgovor na hipotezo, saj kljub temu da starši in vzgojitelji pripravljajo nešteto aktivnosti za otroke. Otrokom je redko kdaj dolgčas, ko pa jim postane dolgčas pa si v trenutku najdejo novo zaposlitev, pa naj bo to kakšna igra z igračo ali pa tudi enostavno gibanje v naravi, pogovor,....

- Hipoteza 2: Otroci imajo na razpolago zelo malo časa za prosto igro.

To hipotezo sva potrdili. Otroci imajo veliko obšolskih dejavnosti. Po vrtcu nimajo časa iti v naravo in se prosto igrati, saj imajo veliko drugih dejavnosti, ki zapolnjujejo njihov prosti čas.

- Hipoteza 3: Otroci so premalo v naravi.

To hipotezo sva potrdili. Današnji otroci so res zelo malo v naravi v primerjavi z našimi dedki in babicami. Posledica tega je tudi slabo zdravje in resne duševne motnje otrok že v predšolskem obdobju.

- Hipoteza 4: Redko kateri otrok se zna sam zaposliti ali si poiskati igro.

To hipotezo sva ovrgli. Veliko otrok, seveda ne vsi si znajo sami poiskati zadolžitev ali pa igro. To je pomembno, da si otrok zna poiskati zadolžitev, saj marsikateri starš nima časa se ukvarjati z otrokom.

- Hipoteza 5: Vzgojitelji / starši nimajo vloge pri prosti igri.

Hipotezo sva ovrgli. Starši imajo vlogo pri prosti igri, vendar ta ni na daleč razvidna. Njihova vloga je otroka spodbujati, mu pomagati, ko mu kaj ne gre, ga usmerjati, vendar ga kljub temu poskusimo pustiti dlje časa samega.

- Hipoteza 6: otroci veliko časa presedijo za ekrani.

Hipotezo sva potrdili. Otroci res veliko časa presedijo za ekrani, bodisi gledajo risanke ali pa so na telefonu ali računalniku. To je vidno sploh sedaj, v času epidemije, ko je naše družbeno življenje okrnjeno. Starši so popoldan, ko pridejo iz službe enostavno preutrujeni, da bi se ukvarjali z otroci, zato jim enostavno prižgejo risanke, dajo telefon v roko.

6 DRUŽBENA ODGOVORNOST

Več časa kot otrok in tako tudi njegovi starši ali pa vzgojitelji posvetijo prosti igri boljše je. To posredno pripomore k razvoju družbene odgovornosti. Otrok s prosto igro razvija gibalno, socialno, kognitivno in čustveno plat, v bistvu razvija celostno osebnost. S tem pa postaja zdrava osebnost, ki bo v življenju prišla daleč. Če se otrok v otroštvu poleg igre razvija, postaja do odraslosti odgovorna oseba, pripravljena na življenje. Seveda je pri tem pomembna tudi primarna socializacija, ki otroka spremlja že vse od rojstva. Za razvoj otrokove primarne socializacije pa ni pomemben nihče drug kot starši, vzgojitelji in vrstniki. Če se z otrokom že vse od rojstva pogovarjamo, zelo veliko pripomoremo k družbeni odgovornosti.

7 ZAKLJUČEK

Starši morajo sami najti ravnovesje in se zavedati, da je za otrokov zdrav razvoj nujno, da se otrok igra sam, z vrstniki ali pa z nami. Ne posegajmo takoj po elektronskih napravah, da bi zamotili otroka, ki si želi naše pozornosti ali pa mu je dolgčas, ne po treningih, ne po glasbenih šolah ipd. Te stvari bo imel dovolj v prihodnjih letih, ko bo najstnik. Zdaj, ko je še majhen, pa mu s takimi stvarmi ne prikrajšamo časa za igro, ker nam bo potem žal, saj mu dobesedno trgamo iz rok pravico do igre, opazovanja, do raziskovanja, ustvarjanja. Seveda bo otrok raje izbral močne dražljaje zaslona (saj je to v sami naravi možganov), vendar majhen otrok res ne more biti tisti, ki odloča o tem. On te informacije nima, je ne razume, vi kot starši in midve kot bodoči mamici pa smo odgovorni in moramo ravnati v dobro otroka.

Naj zaključiva z mislijo, da je včasih najbolje, kar naredimo za otroka, da ga pustimo na miru. Morda bo v tišini, občutku dolgčasa lahko sam ustvarjalno našel pot, kako to premagati. Mogoče se nam bo v življenju to obrestovalo od same sreče ker bomo videli, kako smo svojega otroka pripeljali do končnega cilja torej, da je otrok srečen, zdrav, pameten in kar največ pomeni v današnjem modernem svetu, da je otrok samostojen in, da ve kaj počne kar je prav in, da bo tudi svoje otroke vzgajal v dobri luči.

Leto 2020/21 je bilo polno padcev in vzponov. Naenkrat nam je vsem iz različnih plati COVID-19, prekrizal poti, za marsikaj. Kljub vsem oviram sva na koncu vse skupaj odlično izpeljali, preko spleta sva speljali anketo pridobili odgovore in tako sunkovito zaključili pisanje s raziskovalno nalogo. Tudi midve bova kdaj mamici in tudi želje obeh je ta, da se najini otroci rodijo v družini v kateri bo imel tako kot materialne stvari tudi ljubezen, ker saj veste prikazovanje ljubezni (čustev), otrokom največ pomeni, ker edino na takšen način se bo počutil varnega, ljubečega in domačega.

8 PRILOGA

8.1 Anketni vprašalnik

Sva Lucija Breznik in Klara Pešak, dijakinji 3.letnika programa predšolska vzgoja, III. gimnazije Maribor. Piševa raziskovalno nalogo o vplivu proste igre na razvoj predšolskega otroka. Zato bi vas prosili za pomoč pri odgovorih na ta vprašalnik. Vprašalnik je anonimen. Hvala vnaprej!

Kaj je prosta igra? Je igra, ki ni vodena s strani odraslih ali igra s pravili. Prosta igra je igra, pri kateri otroci izbirajo kdaj, kako in kaj se bodo igrali, njihovo vedenje v igri pa je spontano.

1. Spol otroka:
 - Ženski
 - Moški

2. starost otroka:
 - 1 - 3
 - 3 - 4
 - 5 – 6

3. Ali vaš otrok obiskuje vrtec v mestu ali na podeželju.
 - V mestu
 - Na podeželju

4. Koliko časa na dan se vaš otrok prosto (ne vodeno) igra?
 - 15 - 30 min
 - 1 - 2 uri
 - 3 - 4 ure
 - 5 - 7 ur
 - 7 ur
 - drugo:_____

5. Koliko časa na dan vaš otrok presedi za ekrani?
- 30 min
 - 1 - 2 uri
 - 3 - 4 ure
 - 5 - 7 ur
 - 7 ur
 - drugo:_____
6. Koliko pozornosti posvečate svojemu otroku?
- veliko
 - malo
 - skoraj nič
 - cel čas
 - drugo:_____
7. Je vašemu otroku kdaj dolgčas?
- da
 - ne
 - včasih
 - ne vem
 - drugo:_____
8. Se vam zdi prav, da je otroku kdaj dolgčas?
- da
 - ne
 - ne vem
 - drugo:_____
9. Ali se vaš otrok prosto igra več ali manj kot ste se igrali vi?
- več
 - manj
 - enako
 - ne vem
 - drugo:_____

10. Menite, da ste z otrokom dovolj v naravi, v gozdu (ne na igralih ali dvorišču)?
- da
 - ne
 - premalo
 - preveč
 - ne vem
 - drugo: _____
11. Pustite kdaj otrokom, da se igrajo sami ali jih vedno animirate vi?
- da
 - ne
 - ne vem
 - drugo: _____
12. Ali načrtujete prosto igro za vsak dan v vrtcu? (Odgovorijo vzgojitelji)
- da
 - ne
13. Koliko časa v vrtcu namenite otrokovi prosti igri? (Odgovorijo vzgojitelji)
- 15 min
 - 15 - 30 min
 - 30 - 60 min
 - 60 – 90 min
 - več kot 90 min
14. Ali otroci v vrtcu samoiniciativno začnejo igro, ali jih morate v to spodbuditi, vi? (Odgovorijo vzgojitelji)
- da
 - ne

Povezava do ankete:

<https://docs.google.com/forms/d/1OuhzC7dSpinrIaFl-LXRc8EYMGqIc93CNHa3isjc1zw/edit>

9 VIRI IN LITERATURA

Spletni viri

- Zakaj je prosta, nestrukturirana igra tako pomembna?(elektronski vir) Dostopna na URL naslovu: <http://www.otokpeska.si/zakaj-je-prosta-nestrukturirana-igra-tako-pomembna/>
- Prosta igra zunaj je zlata vredna (elektronski vir) Dostopna na URL naslovu: <https://www.iskreni.net/prosta-igra-zunaj-je-zlata-vredna/>
- Mami igray se z mano! (elektronski vir)Dostopen na URL naslovu: <http://gospodicnaknjiga.si/2017/09/mami-igray-se-z-mano.html/>
- Ana Bešter Bertoncelj (kolumna): "Otroci s prosto igro izboljšujejo svoje socialne veščine!" (elektronski vir) Dostopen na URL naslovu: <https://govorise.metropolitan.si/zanimivosti/ana-bester-bertoncelj-kolumna-otroci-s-prosto-igro-izboljsujejo-svoje-socialne-vescine/>
- Otroška igra (elektronski vir) Dostopen na URL naslovu: <https://govorise.metropolitan.si/zanimivosti/ana-bester-bertoncelj-kolumna-otroci-s-prosto-igro-izboljsujejo-svoje-socialne-vescine/>
- Simbolna oz. domišljajska igra je ena najpogostejših iger otrok (elektronski vir) dostopen na URL naslovu <https://www.minicity.si/si/novice/simbolna-oz-domisljajska-igra-je-ena-najpogostejsih-iger-otrok>
- Zakaj iz otroških življenj izginja prosta igra? (elektronski vir) dostopen na URL naslovu: <https://siol.net/trendi/zdravo-zivljenje/zakaj-iz-otroskih-zivljenj-izginja-prosta-igra-185998>

- Prosta igra in njene koristi(elektronski vir) dostopen na URL naslovu:
<https://www.varuska-ziva.si/prosta-igra-in-njene-koristi/>
- Otroci se premalo igrajo(elektronski vir) dostopen na URL naslovu:
<https://old.slovenskenovice.si/lifestyle/bivanje/otroci-se-premalo-igrajo>
- Otroci manj časa preživijo zunaj kot zaporniki (elektronski vir)dostopen na URL naslovu: <https://zastarse.si/vzgoja/otroci-manj-casa-prezivijo-zunaj-kot-zaporniki/>

Viri slik

- https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fwww.bibaleze.si%2Fpravljicna-skatla%2Ftako-lahko-spodbudite-otrokovo-ustvarjalnost-in-domisljijo.html&psig=AOvVaw3yuc-yqkWYrAUvq6hT7v41&ust=1616923790930000&source=images&cd=vfe&ved=0CAIQiRxqFwoTCJC_nN-U0O8CFQAAAAAdAAAAABAJ
- https://www.google.com/search?q=otrokov+dolg%C4%8Das&tbm=isch&ved=2ahUKEwiUpeLSINDvAhUERBoKHV7PDyUQ2-cCegQIABAA&oq=otrokov+dolg%C4%8Das&gs_lcp=CgNpbWcQAzoHCCMQ6gIQJzoECCMQJzoICAAQsQMqgwE6BQgAELEDOgIADoECAAQGDoeCAAQZzoECAAQHjoGCAAQBRAeUN2LD1jHzBxg29McaApwAHgDgAG5AYgBuymSAQ UyNi4yM5gBAKABAaoBC2d3cy13aXotaW1nsAEKwAEB&sclient=img&ei=DvteYJTmOISlad6ev6gC&bih=722&biw=1536
- https://www.google.com/search?q=igra+je+u%C4%8Denje+otrok&tbm=isch&ved=2ahUKEwixi5GTl9DvAhWiwAIHHY23B0IQ2-cCegQIABAA&oq=igra+je+u%C4%8Denje+otrok&gs_lcp=CgNpbWcQAzoECCMQJzoHCCMQ6gIQJzoECAAQZzoFCAAQsQM6AggAOggIABCxAxCDAToGCAAQBRAeOgYIABAIEB46BAgAEBhQvy5Y91pg215oBnAAeAOAAZoBiAGBGJIBBDM2LjKYAQCgAQGqAQtn3Mtd2l6LWltZ7ABCsABAQ&sclient=img&ei=rv1eYLH8L6KBi-gPje-ekAQ&bih=722
- https://www.google.com/search?q=prosta+igra+v+naravi&sxsrf=ALeKk0094M4qC8TH-jTETpZElZGSJeFbYA:1616842539530&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwi0qufpp9DvAhUO76QKHasYCocQ_AUoAXoECAEQAw&biw=846&bih=696#imgrc=9bb7IkpFn9baBM